

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Možnost vzdělávání žáků s Dětskou mozkovou
obrnou v rámci hlavního vzdělávacího proudu
v rámci města České Budějovice**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA – VYCHOVATELSTVÍ

Autor: Helena Nesvadbová

Vedoucí práce: Mgr. Jan Šesták Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „Možnost vzdělávání žáků s Dětskou mozkovou obrnou v rámci hlavního vzdělávacího proudu, v rámci města České Budějovice“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne _____

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu práce Mgr. Janu Šestákovi Ph. D. za konzultace a užitečné rady v průběhu bakalářské práce. Zároveň bych poděkovala účastníkům rozhovorů a pracovnícím SPC za jejich čas a poskytnutí informací.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala svému manželovi Oldovi, rodině a Markétě Keller za jejich podporu a trpělivost.

Možnost vzdělávání žáků s Dětskou mozkovou obrnou v rámci hlavního vzdělávacího proudu v rámci města České Budějovice

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tématem možností vzdělávání dětí s DMO v hlavním vzdělávacím proudu v rámci města České Budějovice. V první, teoretické části se práce zabývá vymezení termínu DMO, jeho diagnostiku, klasifikací, či případnými léčebnými prostředky. V dalších kapitolách se hovoří o historii vzdělávání dětí s postižením a převážně o legislativě, která vzdělávání dětí s DMO v dnešní době upravuje.

Cílem práce je zmapovat možnosti a postupy při vzdělávání dětí s DMO. Zároveň se tato práce snaží zjistit názory a postoje na danou problematiku ze strany rodičů, samotných dětí a pedagogických pracovníků. Vymezeného cíle je zde dosahováno pomocí kvantitativního výzkumu. Tento výzkum byl proveden pomocí polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivými respondenty a nahlédnutím do dokumentace žáků. Všichni respondenti byli kontaktováni prostřednictvím ředitelů či speciálních pedagogů konkrétních škol, kterým byla zaslána písemná žádost o spolupráci. Výběrová skupina respondentů byla vybírána tak, aby její složení odpovídalo cíli práce. Rozhovory probíhaly v soukromí a individuálně bez přítomnosti dalších osob. U nezletilých respondentů se rozhovoru vždy účastnil zákonný zástupce. Všem respondentům byla prostřednictvím informovaného souhlasu zaručena anonymita, kterou vyžadovali.

Výsledky výzkumné práce slouží pouze k nastínění dané problematiky, důvodem je poměrně malé množství respondentů. Výsledkem práce je zjištění nedostatečného využívání podpůrných opatření, podle aktuální legislativy. Většina škol, které jsou do výzkumu zahrnuty teprve čekají na nová vyšetření těchto svých žáků a tím i na vyjádření SPC k možnosti čerpání podpůrných opatření. Bylo by vhodné tuto práci např. po uplynutí dvou let přehodnotit a získat nové informace o využívání podpůrných opatření a tak i možnosti vzdělávání dětí s DMO.

Klíčová slova

Integrace; podpůrná opatření; vzdělávání; žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, DMO.

Possibility of Education for Pupils with Cerebral Palsy within the Mainstream Education

Abstract

This bachelor thesis is devoted to the topic of educational possibilities for children with CP in the main educational stream in the city of České Budějovice. The first, theoretical part is focused on defining the CP, its diagnosis, classification and possible treatment methods. The next chapters look into history of education of handicapped children and the legislature which deals with the education of children with CP nowadays.

The goal of this thesis is to explore the possibilities and processes of education of children with CP. This thesis is also trying to find out the opinions regarding this issue from parents, children and educational staff. The set goal is reached using quantitative research. This research was made using semi-structured interview with individual respondents and also the student's documentation was looked into. All respondents were contacted via directors or specialized educational staff of specific schools whom the request for cooperation was sent. The selected group of respondents was designed so that its structure corresponded with the goals of the thesis. The interviews were conducted in privacy without anyone else being present. The interviews with minors were conducted under the supervision of their legal guardian. The anonymity of all respondents was assured in the informed consent.

Results of the research should be seen as basic information on the issue, because of relatively small number of respondents. After conducting the analysis, it is possible to say that children and pupils are satisfied with the given state of education. The result of research is the finding of insufficient usage of supportive means corresponding with current legislation. Most of the school included in the research are waiting for new examination of their pupils and also for explication of Special Pedagogy Center about possibilities of supportive measures funding. It would be suitable to review this thesis after for example two years in order to learn new information on the usage of supportive means and also possibilities of education of children with CP.

Keywords:

Integration; supportive measures; education; students with specific educational needs; CP.

Obsah

Úvod	8
1 Dětská mozková obrna	9
1.1 Diagnostika DMO	10
1.2 Klasifikace DMO	11
1.2.1 Kvadraparetická forma	11
1.2.2 Hemiparetická forma DMO	12
1.2.3 Diparetická forma DMO	12
1.2.4 Dyskinetická forma DMO	13
1.2.5 Hypotonická forma DMO	13
1.3 Přidružené poruchy k DMO.....	14
2 Léčba DMO.....	15
2.1 Léčebné prostředky rehabilitace	15
2.1.1 Vojtova metoda reflexní lokomoce.....	15
2.1.2 Bobath koncept	16
3 Vzdělávání zdravotně postižených v ČR – legislativní podpora.....	18
3.1 Podpůrná opatření	19
3.1.1 Podpůrná opatření prvního stupně a druhého stupně	20
3.1.2 Podpůrná opatření třetího stupně	21
3.1.3 Podpůrná opatření čtvrtého stupně.....	22
3.1.4 Podpůrná opatření pátého stupně.....	23
4 Vzdělávání dětí s DMO.....	24
4.1 Přístup k osobám s tělesným postižením v historii.....	24
4.2 Vzdělávání dětí s postižením v 50. – 80. letech	24
4.3 Vzdělávání dětí s postižením na počátku 21. století.....	26
4.4 Integrace a inkluze	26
4.5 Integrace.....	26
4.5.1 Pedagogická integrace	27
4.6 Inkluze	29
5 Možnosti vzdělávání v běžných školách.....	30
5.1 Podpora asistenta pedagoga.....	31

5.1.1	Kvalifikace asistenta pedagoga.....	31
5.1.2	Náplň práce asistenta pedagoga.....	32
5.2	Osobní asistence	33
5.3	Individuální vzdělávací plán.....	33
5.3.1	Vypracování Individuálního vzdělávacího plánu	35
5.3.2	Obsah Individuálního vzdělávacího plánu	35
5.4	Podpora příslušného Speciálně pedagogického centra - SPC	36
5.4.1	Práce Speciálně pedagogického centra	37
5.4.2	Činnosti Speciálně pedagogických center pro tělesně postižené	38
6	Analýza možností a postupů vzdělávání žáků s DMO v hlavním vzdělávacím proudu...	39
6.1	Cíl sběru dat.....	39
6.2	Metodika výzkumné části	39
6.3	Charakteristika zkoumaného souboru.....	40
6.4	Realizace výzkumu	40
6.5	Realizace rozhovorů	41
6.6	Analýza sběru dat.....	60
6.6.1	Nezletilí respondenti.....	60
6.6.2	Rodiče	60
6.6.3	Pedagogičtí pracovníci	61
7	Diskuze	63
8	Závěr.....	65

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám otázkou vzdělávání dětí s DMO v hlavním vzdělávacím proudu v Č. Budějovicích. Téma bakalářské práce jsem si zvolila i s ohledem na své zaměstnání – asistentky pedagoga. Tuto práci vykonávám již pátým rokem. Zpočátku jsem pracovala v praktické škole při centru Arpida a v současné době jsem zaměstnaná na běžné střední škole.

Dalším důvodem k volbě tohoto tématu byla jeho aktuálnost. Svou prací jsem se snažila zjistit, jaké možnosti mají děti s DMO na běžných školách. Ovšem nejedná se pouze o děti, ale také o pohled na tuto problematiku ze strany jejich rodičů, pedagogů a vedení škol.

V dnešní době je společnost s integrací dětí, nejen s DMO, poměrně obeznámena. Ovšem s novou vyhláškou č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných se rozšířily možnosti, které mohou pomoci dětem s DMO při vzdělávání. Díky těmto novým skutečnostem tak mohou při vzdělávání pomáhat dětem speciální pomůcky, počítačové programy, upravené tablety atd. a školy je nemusejí platit ze svého, mnohdy napnutého rozpočtu.

Význam mé práce vidím ve snaze zmapovat příležitosti a možnosti ve vzdělání pro děti s DMO. Toto zjištění by mohlo sloužit i jako případný zdroj informací o případných kladech či negativech ve vzdělávacím procesu.

Tato má práce by mohla být nápocná rodičům dětí s DMO či studentům, kteří se chtějí o dané problematice dozvědět více.

1 Dětská mozková obrna

Dětskou mozkovou obrnu neboli Cerebral palsy, jak je uváděno v zahraniční literatuře, můžeme popsat jako neprogresivní, neurovývojové postižení motorického vývoje jedince, které vzniklo na základě poškození v prenatalním, perinatálním, či postnatálním období vývoje mozku. Jedná se o trvalé postižení s možným vývojem hybnosti a tělesného postoje jedince. Z lékařského hlediska se však jedná o postižení, jehož příznaky a projevy jsou neměnné.

Jak uvádí např. Rosenbaum mozková obrna je fyzické postižení, které ovlivňuje rozvoj pohybu. Ale i tak se postižení jedinci často liší a můžeme říci, že nenalezneme dva jedince, kteří by byli postiženi stejným způsobem. I přesto se děti či dospělí s mozkovou obrnou setkávají s problémy často podobnými, jako např. diskriminace. (Rosenbaum, 2003)

Změny se projevují především v oblasti svalové a kosterní. Nejvíce patrná je tato skutečnost v období kojeneckém a v období raného dětského vývoje, kdy u dětí dochází k největšímu a nejvýraznějšímu tělesnému rozvoji a růstu.

DMO byla poprvé vymezena okolo roku 1840 anglickým chirurgem J. Littlem, jehož jméno toto neurovývojové postižení nějakou dobu neslo. Pojem Littleova choroba se používal do konce čtyřicátých let 20. století. Samotný lékař a jeho následovníci považovali DMO za následek těžkého a komplikovaného porodu. (Kudláček, 2012)

Tento názor však vyvrátil původem český neurolog Sigmund Freud, který neuznával Littleův názor „o komplikovaném porodu jakožto hlavní příčině DMO a oproti tomu formuluje hypotézu, jež byla potvrzena pozdějšími neurofyziologickými výzkumy, že komplikovaný porod je spíše indikátorem vážné poruchy, která má svůj původ už v období těhotenství“. (Kudláček, 2012, s.27). Freudova teorie přetrvala do dnešní doby a za jednu z hlavních příčin DMO je považováno hypoxicko-ischemické postižení mozku. (Kudláček, 2012)

DMO tedy vzniká převážně při intrauterinním vývoji dítěte. Tato skutečnost ovšem nevylučuje vznik tohoto postižení při porodu, případně brzy po něm. „U DMO dominuje motorické postižení, kde je typická tělesná neobratnost, těkavost, nesoustředěnost, ale i střídání nálad, impulzivní reakce a v neposlední řadě i vady řeči.“ (Vítková, 2006, s. 41-42).

Dětská mozková obrna se však u dětí nevyskytuje samostatně, ve většině případů je doprovázena celou řadou přidružených chorob či dalších postižení různého původu. Může se jednat o poruchy mozku, epilepsii nebo může být ovlivněn intelektuální vývoj jedince.

Děti s DMO zažívají nejenom postižení v oblasti pohybu, ale také nedostatky v jiných oblastech. Ty mají mnohdy dopad na jejich schopnost řešit problémy, komunikovat nebo se začlenit do společnosti. Tyto děti tedy mohou být vystaveny riziku nedostatku participace v rámci volnočasových aktivit a v případě této bakalářské práce i vzdělávání. (Majnemer, 2008)

1.1 Diagnostika DMO

Kraus k dětské mozkové obrně uvádí, že přibližně 40% všech dětí s DMO se narodí před řádným termínem porodu, a proto je včasná identifikace, případně diagnostika DMO velmi důležitá. (Kraus, 2008)

Podezření na riziko je možné zaregistrovat již v prvních týdnech, či měsících života dítěte, například na základě screeningu podle Vlacha, neurologického vyšetření a polohových testů dle Vojty. Ve své podstatě prvním vyšetřením, které má za úkol vyloučit, případně potvrdit přítomnost neurologického poškození je tzv Apgar skóre, které se zaznamenává v časovém rozsahu jednu, pět a deset minut po porodu. Posuzují se srdeční ozvy, dýchání, napětí svalů, barva kůže a reakce dítěte na podráždění. (Komárek, 2008)

Zvýšená pozornost je jako i u jiných vyšetření věnována předčasně narozeným dětem, dětem s perinatálními riziky atd. V těchto případech jsou rizikové děti rozdělovány do tří skupin:

- Děti ohrožené rozvojem DMO
- Děti s vysoce pravděpodobnou diagnózou DMO
- Děti rizikové s normálním klinickým nálezem (Komárek, 2008)

1.2 Klasifikace DMO

DMO se na základě různých klasifikací rozdělují do tzv. forem. V této práci budu vycházet z klasifikace od Lesného, které rozčleňuje DMO:

- ❖ Spastická Kvadraparetická
 Hemiparetická
 Diparetická

- ❖ Nespastická Dyskinetická
 Hypotonická (Kudláček, 2012)

1.2.1 Kvadraparetická forma

Tato forma DMO je považována za jednu z nejtěžších, samotný název již naznačuje, že se jedná o poškození rozsáhlých částí senzomotorických oblastí mozkové kůry.

Ve většině případů se jedná o oboustrannou spasticitu horních končetin a obvykle je provázena těžkou mentální retardací či mikrocefalií. Většina dětí s touto diagnózou je odkázána na pomoc okolí. Přesné vymezení této diagnózy bývá často obtížné, proto se můžeme setkat i termínem spasticko-dyskinetická forma DMO. (Komárek, 2008)

Obtíže u těchto dětí se začnou objevovat již v novorozeneckém věku. Mnohdy chybí sací reflex, který je vlastně primárním reflexem. Obtíže jsou patrné často i v pozici, ve které se kojeneček nachází, jedná se o natažené dolní končetiny, ohnutí rukou a významným znakem je v pozici na bříšku neschopost dítěte zvednout hlavičku. Tyto děti si sami neseďají, pokud ho však i přes to posadíme, nedokáže se v sedu udržet. „*Opistotonické držení hlavy (tažené nazpět napětím zádového a šíjového svalstva) a vysoké napětí obličejových svalů způsobují mimickou inaktivitu, často tonické otevření úst.*“ (Vítková, 2006, s. 56)

U dětí je proto vhodné včasné zahájit a sestavit reálný plán rehabilitace s dosažitelnými cíli.

1.2.2 Hemiparetická forma DMO

Jedná se o další typ spasticity, která vzniká v důsledku poškození jedné, případně obou mozkových hemisfér, nejčastěji se jedná o krvácení v mozkové kůře. K takovému krvácení může dojít např. při porodu.

Velmi zřetelným ukazatelem pro tuto diagnózu je postižení horní končetiny – pravé, případně levé a její neschopnost otevřít dlaň. Jedná se o „*typické flekční spastické držení s převahou pronačního postavení ruky a palcem v dlani, extenční spastické držení dolní končetiny nebývá tak těžké jako u diparézy.*“ (Komárek, 2008, s. 62)

Zjednodušeně tedy můžeme říci, že se jedná o postižení poloviny těla ve vertikální rovině, kde nejvíce bývá postižena horní končetina. V tomto případě platí tzv. křížové pravidlo, pokud je postižena levá hemisféra, viditelné znaky poškození budou patrné na pravé straně těla a obráceně. (Komárek, 2008)

S postupným růstem a vývojem dítěte je toto postižení výraznější, horní končetina může být menší, případně kratší. V případech vyšší emoční zátěže se výše zmíněná flexe zvyšuje. (Komárek, 2008)

Většina dětí s tímto druhem DMO má normální inteligenci, navštěvuje běžné školy podle svého věku. V dospělosti pravděpodobně žijí relativně normální život. S výjimkou fyzických obtíží s pohybem horní a dolní končetiny mají pouze několik dalších problémů, např. s řečí, se zrakem atd. (Freeman, 2016)

1.2.3 Diparetická forma DMO

Oproti hemiparéze se diparetická forma DMO projevuje postižením dolních končetin. Jedná se tedy o postižení poloviny těla v horizontální rovině. Ve většině případů se jedná o „*následek periventrikulární leukomalacie u nedonošených dětí a projeví se extenční spasticitou dolních končetin.*“ (Komárek, 2008, s. 62)

Jak uvádí Freeman, většina dětí s mozkovou obrnou má obliče s horními končetinami, ale u dětí s diplegií jsou horní končetiny postiženy mnohem méně než dolní končetiny. Většina dětí s diplegií trpí spasticitou, ale také mají problémy s rovnováhou a koordinací. (Freeman, 2016)

Svalové napětí v dolních končetinách bývá mnohdy vyšší, u některých novorozenců se již může objevovat hypotonie, což je jedním z varovných signálů pro rodinu, že něco není v pořádku.

Nejvíce se však toto postižení začne projevovat v období po pátém měsíci, kdy se od dítěte začne očekává vyšší pohyblivost. Takto postižené děti si nedokáží sednout, nelezou, neotáčejí se na záda atd.

1.2.4 Dyskinetická forma DMO

„Dyskinetická forma je definována dominujícími abnormálními pohyby nebo posturami vznikajícími sekundárně při poruše koordinace pohybů nebo regulace svalového tonu.“ (Kraus, 2005, s. 81)

Pro takto postižené jedince je tedy velmi příznačná a charakteristická neschopnost provádění volných a automatizovaných pohybů, udržení určitého postoje je pro ně také velmi obtížné. (Kraus, 2005)

Dyskinetická forma DMO se u každého jedince projevuje odlišným způsobem, na základě toho neurologové rozlišují dvě podskupiny této formy DMO – hyperkinetickou a dystonickou.

V případě hyperkinetické formy je zásadním ukazatelem právě hybnost jedince a jeho často neúčelné a mimovolní pohyby. Naopak u dystonické formy dyskinetické DMO se jedná o charakteristické náhlé a abnormální změny svalového tonu. (Komárek, 2008)

1.2.5 Hypotonická forma DMO

Tuto formu DMO můžeme vymezit jako celkové ochabnutí svalstva. Během vývoje dítěte s prvotní diagnózou hypotonie dochází ke změně na některou ze spastických forem DMO, jak bylo již uvedeno dříve v této práci. (Kraus, 2005)

1.3 Přidružené poruchy k DMO

S dětskou mozkovou obrnou jsou často spojené také další poruchy, které se projevují různou mírou intenzity. V této oblasti je nespočet možných kombinací dvou a více vad, tudíž je velmi obtížné vytvořit jednotnou klasifikaci, i sama terminologie je poněkud nejednotná. V odborné literatuře se objevují pojmy jako např. *kombinované postižení, postižení více vadami* atd. (Jankovský, 2006)

Mezi nejznámější a nejzákladnější přidružené poruchy u DMO můžeme zahrnout:

- Mentální retardaci – jedná se o snížení intelektových schopností. Mezinárodní klasifikace nemocí ve své 10. revizi užívá členění do těchto stupňů: lehká (IQ 50 – 69); středně těžká (IQ 35 – 49); těžká (IQ 20 – 34); hluboká (IQ méně než 10) , jiná a nespecifikovatelná.
- Epilepsie – ta se jako přidružená porucha u DMO vyskytuje poměrně často. U těchto dětí můžeme nalézt např. parciální (ložiskovou) epilepsii či generalizovanou zasahující obě hemisféry. U takto postiženého jedince může být tato skutečnost velkou překážkou při jeho zapojení do běžného života.
- Smyslové postižení – sem můžeme zařadit poruchy zraku, např. strabismus (šilhavost, jedná se o konvergentní – sbíhavá nebo o divergentní – rozbíhavá), amblyopie (tupožrakost). Z poruch sluchu můžeme uvést např. nedoslýchavost (hypakuze) a samozřejmě se vyskytují i poruchy řeči jako např. afázie, dyslalie atd. (Jankovský, 2006)

2 Léčba DMO

Léčba v pravém slova smyslu je u dětské mozkové obrny velmi zdlouhavá a závisí především na spolupráci všech odborníků. V tomto ohledu by práce s dětmi s DMO měla být ucelá spolupráce lékařů, fyzioterapeutů, pedagogů a v neposlední řadě i rodičů. Podstatným faktem je ucelonost tohoto týmu. Jedna část sama o sobě má velmi malou šanci na úspěch. Rodičům postižených dětí je při diagnostice DMO zapotřebí vysvětlit, že se jedná o postižení mozkových struktur, které je nevratné ovšem ne neměnné. (Jankovský, 2006)

Pomocí nejrůznějších léčebně pohybových prostředků lze jedinci s DMO ulevit a případně modifikovat prognózu lékařů na začátku celého procesu rehabilitace. Léčebně kompenzovat je možné pouze lehčí přidružené vady jako jsou např. epilepsie, refrakční vady, strabismus atd. (Kraus, 2008)

Je tedy velmi důležité vytvořit vhodný plán „léčby“ a to tak, aby se dítě vyvíjelo nejlepším způsobem a samozřejmě podle svých možností.

2.1 Léčebné prostředky rehabilitace

Léčba dětské mozkové obrny jako takové neexistuje, spíše je vhodné používat pojmy kompenzace, případně reedukace. Pojmem kompenzace často spojujeme nejčastěji metody a techniky, které postiženému jedinci umožňují vykonat konkrétní pohyb, nebo mu alespoň k takovému pohybu pomoci. Často se jedná o nejrůznější protetické pomůcky a rehabilitační systémy, jako např. Vojtův koncept, případně systém manželů Bobathových. *„Cílem všech těchto metod je prevence vývoje deformity, potlačení mimovolních nebo abnormálních pohybů a podpora normálních funkcí.“* (Kraus, 2008, s. 27)

2.1.1 Vojtova metoda reflexní lokomoce

Autorem této metody je MUDr. Václav Vojta, který si v 50. letech 20. století všiml skutečnosti, že při určité manipulaci s dítětem s DMO dochází ke svalovým souhrám s určitou pravidelností. Dokázal u těchto dětí vyvolat svalové funkce, které byly v důsledku jejich postižení vyřazeny z jejich pohybových možností. (Vojta, 2010)

Všichni se rodíme s geneticky danými vzorci pohybu a u některých jedinců jsou v důsledku postižení mozku tyto pohyby neuskutečnitelné. Vojta však zastával názor, že pokud budou za pomoci reflexních impulzů na těle jedince tyto pohyby vyvolávány, pacienti si je během nějaké doby zautomatizují, zavedou do své spontánní motoriky a začnou je využívat. *„Základním přínosem této metody je přesné rozlišování svalových funkcí v terapii reflexní lokomoce (reflexní plazení a reflexní otáčení) odpovídajících svalové diferenciaci lidského motorického vývoje a směřujících proti motorické patologii.“* (Zouňková, 2008, s. 193)

Vojtova metoda se nevyužívá pouze u dětí, ale také u dospělých jedinců s DMO a u řady dalších postižení pohybového aparátu. Hlavní snahou fyzioterapeuta je aktivovat u pacienta oslabené a nepoužívané svaly a svalové skupiny. Děje se tak na základě velmi důmyslného systému pohybů a tlaků, na určitých spouštěcích bodech na těle pacienta. Rovněž je velmi důležitá poloha, ve které se pacient při aktivaci svalů a svalových skupin nachází, tzn. zda leží na zádech, na boku, případně na břiše. (Orth, 2012)

2.1.2 Bobath koncept

Tento koncept byl vymyšlen manžely Bobathovými ve 40. letech 20. století. Oba manželé pracovali s osobami s poruchami pohybového aparátu, Berta Bobathová byla fyzioterapeutkou a její manžel pediatrem a neurologem. Měly tedy dostatek praktických zkušeností na jejichž základě vystavěli dnes velmi využívanou terapeutickou metodu. (Chmelová, 2008)

Bobath je spíše jakýsi pohled na pacienta jako na celek a pracuje s jeho patofyziologií CNS, neobsahuje tak sady žádných cviků, jako již zmíněná Vojtova metoda. Jak je uvedeno v literatuře, *„jedná se o problémově koncipovaný přístup („problem solving approach“), který učí terapeuta, jak nahlížet na problémy pacienta, jak je analyzovat a účinně řešit, přičemž terapeutické techniky (inhibiční, facilitační, stimulační) jsou pouhými nástroji v jeho rukou k dosažení funkčního cíle.“* (Chmelová, 2008, s. 207)

Autoři tohoto konceptu měli za to, že u jedinců se stejným typem postižení dochází i přes drobné odchylky ke stejným chybným vzorcům pohybů a držení těla. Cílem této metody je tedy pochopit tyto patologické vzorce a snažit se jim zabránit než si je každý jedinec zautomatizuje. I tak je však principem tohoto „cvičení“ snaha vykonat daný pohyb i v případě že není proveden s motorickou přesností jako u zdravého jedince. (Chmelová, 2008)

3 Vzdělávání zdravotně postižených v ČR – legislativní podpora

Na základě Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, kterou naše republika podepsala v New Yorku v březnu 2007 a poté následně od února 2010 zahrnula do právního řádu ČR má každé dítě s postižením možnost a právo na vzdělání a právo na zapojení do života společnosti.

Z této skutečnosti vyplývá i ustanovení Školského zákona č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, že každé dítě je vzdělávací a každé dítě má právo na vzdělání v rámci svých možností.

Další podstatnou podporou při vzdělávání osob se zdravotním postižením je **Národní program rozvoje vzdělávání v ČR** neboli Bílá kniha „*je dokument pojatý jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy*“. (Francová, 2013, s 27)

Dalším neméně důležitým dokumentem je **Národní akční plán inkluzivního vzdělávání**. Jeho záměrem je „*posílit inkluzivní pojetí výchovy a vzdělávání na všech stupních a typech škol a implementovat principy a metody inkluze do vzdělávání na všech úrovních školského systému, v němž se žákovská heterogenita stane sociální normou*“. (Hájková, 2010, s. 90)

Školský zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném vzdělávání, vyhláška č. 72/2005 Sb. a vyhláška č. 73/2005 Sb. ve znění pozdějších předpisů jsou stěžejní právní předpisy mé bakalářské práce, ze kterých vycházím. Je tedy velmi podstatné na úvod vymezit nejdůležitější pojmy, které budu nadále využívat.

Do nedávné doby byla terminologie v odborné literatuře poměrně nejednotná. Často se používá definice zdravotní postižení pro osoby, jejichž stav způsobuje jedinci horší uplatnění v různých oblastech života (Ptáček 2011). Zároveň i Matějček (2001) vychází při definování zdravotního postižení nejen z úlohy zdraví, ale také z dopadu postižení na jedince ve společnosti.

V současné době se v odborné literatuře, vyhláškách a zákonech neobjevují vyjmenované diagnózy, ale ustálil se trend užívat pojem **Dítě (žák, student) se speciálními vzdělávacími potřebami** (dále už jen SVP). Je velmi důležité podotknout,

že děti s SVP mají na tyto potřeby nárok bezplatně a opatřit jednotlivé „pomůcky“ je povinností školy či školského zařízení.

Na základě těchto informací považuji pro svou práci podstatné také vysvětlení pojmů jako je **zdravotní postižení, zdravotní znevýhodnění a sociální znevýhodnění**, které se uvádí ve Školském zákoně č. 561/2004 Sb, § 16, odstavec 1. Tyto tři skupiny dětí, žáků, studentů mají nárok na poskytnutí SVP.

- Zdravotní postižení – mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.
- Zdravotní znevýhodnění – zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání
- Sociální znevýhodnění – rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy. Nařízená ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Postavení azyllanta a účastníka řízení o udělení azylu na území ČR.

Tyto tři skupiny dětí, či žáků mají nárok na speciální vzdělávání. Děti se zdravotním postižením se mohou vzdělávat formou speciálního vzdělávání (integrací v běžné škole či ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením). Děti sociálně a zdravotně znevýhodněné se vzdělávají v běžných školách. (Zíkl, 2011)

3.1 Podpůrná opatření

V současné době dochází k neustálým změnám v oblasti terminologie, která se snaží vymezit potřeby a podporu osob s postižením. „*V současné době je kladen čím dál tím větší důraz nikoliv na kategorie postižení, ale na míru podpory, kterou daná osoba potřebuje.*“ (Hájková, 2010, s. 18)

Vyhláška č. 73/2005 Sb., část první, § 1, odstavec druhý pojímá podpůrná opatření jako vymezení speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání. Dále se zde hovoří o rehabilitačních pomůčkách, speciálních učebnicích, poskytování pedagogicko-psychologických služeb či zajištění asistenta pedagoga. Jedná se však

pouze o jeden odstavec, kde nejsou např. rehabilitační pomůcky dále rozepsány a specifikovány.

V roce 2016 byla schválena vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která je vlastně novelizací výše uvedené vyhlášky a podpůrná opatření (dále již jen PO) jsou zde již konkrétnější.

Zásadní změnou je rozdělení dětí (žáků, studentů) s SVP do pěti základních stupňů podle zjištění speciálních vzdělávacích potřeb těchto jedinců.

Tato vyhláška má hlavní část a tři přílohy, ve kterých jsou sestaveny přehledy podpůrných opatření. V hlavní části se ustanovují konkrétní paragrafy, týkající se např. individuálního plánu, asistenta pedagoga, tlumočnicka českého znakového jazyka, postup školy při poskytování podpůrných opatření jednotlivých stupňů atd.

V první příloze, označené jako příloha A, jsou vymezeny stupně PO a jsou zde nastíněny možnosti práce s dětmi (žáky, studenty) s SVP, jako je úprava obsahu učiva, organizace výuky, hodnocení, ukončení vzdělávání atd.

V druhé části příloh, příloha B, jsou na základě stupně PO vyjmenovány speciální učebnice a pomůcky, včetně kompenzačních pomůcek, v souladu s individuálními potřebami jedince.

Příloha C informuje o novém vzhledu formuláře IVP, který budou muset všechny školy zavést nejpozději od 1. ledna 2018. (Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných)

V následujících podkapitolách jsem se rozhodla pro lepší přehlednost nastínit jednotlivé stupně PO. Při jejich klasifikaci vycházím z vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných a to převážně z přílohy A a B.

3.1.1 Podpůrná opatření prvního stupně a druhého stupně

První stupeň podpůrných opatření – jedná se o minimální úpravu organizace vzdělávání a hodnocení žáků (studentů).

Tento stupeň je z počátku zcela v kompetenci školy, která se snaží pomocí přímé podpory učitelem nebo jiným pedagogickým pracovníkem tomuto žákovi vyjít vstříc a uzpůsobit podmínky vzdělávání tak, aby bylo jedinci umožněno se vzdělávat podle

jeho aktuálních potřeb. Jedná se např. o změnu zasedacího pořádku, diferenciaci výuky, zohlednění postavení žáka ve třídě atd.

Pokud tento krok není dostačující a je zřejmé, že žák potřebuje vyšší míru podpory, vytváří pedagog spolu se zákonnými zástupci a v součinnosti s poradenskými pracovníky školy tzv. **Plán pedagogické podpory žáka**.

Je nutné podotknout, že první stupeň podpůrných opatření na rozdíl od dalších čtyř nemá normovanou finanční náročnost.

Druhý stupeň podpůrných opatření je poskytován na základě doporučení školského poradenského zařízení a je zapotřebí informovaný souhlas zletilého žáka nebo jeho zákonného zástupce. Snahou tohoto stupně PO je rozvoj myšlení, paměti, pozornosti a vnímání u konkrétního jedince. Vše je zaměřeno na podporu oslabených nebo nefunkčních dovedností a na snahu připravit (žáka) studenta na praktické činnosti.

Jedná se především o žáky s opožděným vývojem, odlišným kulturním prostředím nebo s problémy v počáteční schopnosti učit se a připravovat se na práci ve škole. Na základě doporučení školského poradenského zařízení mohou být do této skupiny zařazeni i jedinci s oslabeným sluchovým a zrakovým vnímáním, s mírnými řečovými vadami, s mírnými poruchami autistického spektra, případně s nedostačnou znalostí vyučovacího jazyka.

3.1.2 Podpůrná opatření třetího stupně

Tento stupeň podpůrných opatření je využíván na základě stanovení školského poradenského zařízení a na základě zhodnocení a diagnostiky speciálně vzdělávacích potřeb žáka. Je možné vycházet i z ostatních stupňů PO, a to v případě, že podpůrná opatření v těchto stupních nebyla dostačující. V tomto ohledu je však nutné podrobné přezkoumání a vyhodnocení situace Pedagogicko psychologickou poradnou či Speciálně pedagogickým centrem.

Pro lepší přehlednost, o jaké konkrétní PO se v této skupině jedná přikládám tabulku PO třetího stupně z přílohy B vyhlášky č. 27/20016 Sb.

Tabulka 1 - Podpůrná opatření třetího stupně, pro tělesné postižení

D. Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu tělesného postižení			Normovaná finanční náročnost
D. III.1 Kompenzační pomůcky	D.III.1.1	Speciální komponenty osobního počítače (alternativní myš, klávesnice aj.)	7 000 Kč
	D.III.1.2	Židle (sedačka) pro žáky, kteří potřebují podporu sedu	10 000 Kč
	D.III.1.3	Madla k WC	900 Kč
	D.III.1.4	Polohovací pytle	8 000 Kč
	D.III.1.5	Držák berlí na lavici	560 Kč
D.III.2 Speciální učebnice a pomůcky	D.III.2.1	Speciální rýsovací pomůcky	5 000 Kč
	D.III.2.2	Pomůcky pro výuku tělesné výchovy – rovnovážné a balanční pomůcky pro senzomotickou stimulaci	10 000 Kč
D.III.3	D.III.3.1	0	
D.III.4 IT vybavení	D.III.4.1	Dotykový monitor	16 000 Kč

Zdroj: vyhláška č. 27/2016 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, příloha B

Nejčastěji se v této skupině vyskytují děti se závažnými specifickými poruchami učení či chování, s těžkou poruchou řeči, poruchami autistického spektra, lehkým mentálním postižením nebo např. děti se zrakovým nebo sluchovým postižením.

Pro cíl mé bakalářské práce je však velmi podstatné zařazení jedinců s tělesným postižením do této skupiny PO. Ve své podstatě se jedná o nejnižší stupeň PO, kterého mohou děti s DMO ve vzdělávacím procesu dosáhnout.

3.1.3 Podpůrná opatření čtvrtého stupně

Zařazení do čtvrtého stupně PO je možné, stejně jako do předchozího třetího stupně, na základě diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb, které provede školské poradenské zařízení. Navíc je zde zapotřebí vyjádření odborných lékařů a jejich stanovisko k diagnóze jedince. Samozřejmě je také možné vycházet z předchozích stupňů PO, které se ukázaly jako nedostačující.

Ve čtvrtém stupni jsou většinou zařazeny děti se závažnými poruchami chování, středně těžkým a těžkým mentálním postižením, s těžkým zrakovým a sluchovým

postižením a samozřejmě se závažným tělesným postižením. Dalo by se říci, že čtvrtý stupeň je určen pro děti se závažnějším postižením než třetí stupeň. Je však důležité mít neustále na paměti individualitu jedince.

V tomto stupni jsou již nutné poměrně velké úpravy v obsahu, metodách a v organizaci výuky. S tímto souvisí i úprava výstupů ze vzdělávání. Ve všech těchto oblastech je velmi důležité brát ohled na schopnosti a dovednosti dítěte a rozvíjet je.

3.1.4 Podpůrná opatření pátého stupně

Míra PO v tomto stupni je nejvyšší a přizpůsobení organizace a obsahu vzdělávání je zde velmi rozsáhlé a nutné. Uspořádání vzdělávání žáka a volba vyučovacích metod musí akceptovat zdravotní stav žáka a brát ohled na omezení, která z něho vyplývají.

Ve většině případů jsou do toho stupně řazeni žáci s nejtěžšími stupni zdravotního postižení, případně děti s kombinovaným postižením. Tyto jedinci jsou obvykle vzdělávání s pomocí asistenta pedagoga, případně speciálního pedagoga. Zde je velmi potřebná podpora dítěte ze všech stran, jak ze školského poradenského zařízení, učitelů, tak i rodiny. Pouze podpůrná opatření, definována v tomto stupni, sama o sobě dítěti k velkému prospěchu nebudou.

Při poskytování vzdělávání dětem v této skupině je již zapotřebí úprav v obsahu a struktuře vzdělávání. Je zapotřebí upravit prostory, kde se žáci budou pohybovat po technické i stavební stránce. Sama pracuji jako asistentka pedagoga a vím, že prostředí je nutné těmto dětem neustále upravovat. Pro bezbariérovost nestačí pouze prostředí bez schodů, je zapotřebí myslet na vjezd do kluboven školy, na toalety, do jídelny – kde je zapotřebí řešit i dostupnost vhodných stolů atd.

4 Vzdělávání dětí s DMO

4.1 Přístup k osobám s tělesným postižením v historii

V každém období vývoje společnosti můžeme nalézt zmínky o osobách s postižením. Nezáleží na tom, zda se tito lidé se svým postižením již narodili, nebo byli postižení následkem nějakého úrazu, či nemoci. Ve své podstatě byl přístup k těmto osobám dvojího charakteru. Buďto se jednalo o přístup negativní, kdy byli jedinci vykázáni na samotný okraj společnosti, v horším případě docházelo k jejich vraždění či jinému způsobu eliminace. Druhý přístup byl spíše pomocného charakteru, lidé se snažili postiženým osobám pomáhat a ochraňovat je. Dnes je nám bližší určitě druhý způsob zacházení s postiženými osobami, ale i ten měl svůj vývoj. Slowík ve své publikaci Speciální pedagogika uvádí rozdělení na jednotlivé etapy:

- Represivní přístup
- Charitativní přístup
- Humanistický přístup
- Rehabilitační přístup
- Preventivní integrační přístup
- Inkluzivní přístup

(Slowík, 2016)

4.2 Vzdělávání dětí s postižením v 50. – 80. letech

Nyní bych se v této své práci zaměřila na vzdělávání osob s DMO v poměrně nedávné minulosti. V České republice po 2. světové válce došlo ke změně vzdělávacího systému. Na našem území se projevovaly snahy o vybudování speciálních vzdělávacích institucí, jako např. ústavů či škol. Důležitá otázka ve vzdělávání dětí s postižením nebyla, jaké vzdělání těmto dětem poskytnout, ale spíše zda jej vůbec poskytnout.

Vedle vzniku nejrůznějších ústavů a speciálních škol docházelo k budování samostatné pedagogické disciplíny, a to speciální pedagogiky. Za hlavního představitele můžeme označit profesora Miloše Sováka (zakladatele České logopedické společnosti). Hlavní myšlenkou tehdejší speciální pedagogiky bylo, že dětem s postižením se jejich koncentrací na jednom místě umožní nejlepší vzdělávání s odpovídajícími speciálně

pedagogickými metodami a postupy. Vznikly tak dva naprosto odlišné a oddělené proudy školství. (Müller, 2001)

V naší nedávné minulosti bylo běžné i vyloučení dítěte ze vzdělání. Tehdejší zaměstnanci zdravotní péče byli povinni vést evidenci dětí se zdravotním postižením a hlásit takovéto děti tehdejším orgánům státní správy. Pojem „*Institut osvobození od školní docházky*“ byl dokonce zanesen i do zákona č. 29/1984 Sb., tedy Zákona Federálního shromáždění o soustavě základních a středních škol. (Zákon č. 29/1984 Sb. Federálního shromáždění o soustavě základních a středních škol)

V případě, že dítě bylo osvobozeno od školní docházky, jednalo se o rozhodnutí trvalé a nevratné. Většina těchto dětí tak byla umístována do ústavů sociální péče, které mnohdy fungovaly celoročně. Vzdělávání postižených dětí nebylo možné ani v alternativních či soukromých školách, jelikož výše uvedený zákon jejich zřízení nepovoloval. (Müller, 2001)

Při prostudování zákona č. 29/1984 Sb Federálního shromáždění o soustavě základních a středních škol jsem však nenašla nikde zmínku o tom, že by integrace dětí s postižením nebyla přípustná. Jak však uvádí Müller ve své publikaci, „*tehdejší právní řád však integraci neupravoval a nepočítal s ní. Vzdělávání dětí s postižením v běžných školách tak bylo ponecháno na vůli a libovůli škol a učitelů.*“ (Müller, 2001, s.18)

I přes všechny překážky se nakonec dětem s postižením dostávalo „*dostatečného*“, vzdělání a to díky obětavým pracovníkům jednotlivých speciálních škol a ústavů. V těchto zařízeních byly často vypracovávány didaktické zásady, kompenzační a rehabilitační pomůcky, které jsou mnohdy, v mírně upravené podobě, využívány i dnes. Na vynikající úrovni byly zejména učebnice pro smyslově postižené.

V dnešní době jsou tyto skutečnosti již našťěstí minulostí, dle Základní listiny práv a svobod má každý z nás právo na vzdělání bez ohledu na to, zda je u tohoto jedince diagnostikováno mentální, tělesné či smyslové postižení.

Po listopadu 1989 nastaly společensko- politické změny, které mimo jiné přinesly změny ve vnímání osob s postižením. (Jankovský, 2006)

4.3 *Vzdělávání dětí s postižením na počátku 21. století*

Prvotním impulzem, který předznamenal trend společného vzdělávání bylo přijetí vyhlášky o základních školách v r. 1991, která poprvé zmínila možnost vzdělávání dětí v běžných školách. (Müller, 1995)

Z tohoto tedy můžeme usuzovat, že společné vzdělávání a tedy i integrace a inkluze nejsou úplnou novinkou, ale začaly se objevovat již v 90. letech 20. století.

4.4 *Integrace a inkluze*

Tyto dva pojmy jsou ve společnosti používány již delší dobu a v různých spojeních. Poslední dobou však bývají užívány spíše ve spojení se vzděláváním a se začleňováním jedinců s SVP do společnosti. Tomuto faktu přispěla i konference v Salamance v roce 1994, „*na které se vlády 92 zemí a 25 mezinárodních organizací shodly na akčních rámcových podmínkách pedagogiky pro žáky se speciálními potřebami.*“ (Vítková, 2006, s. 155)

Po nedávné vlně odporu či souhlasu s tímto trendem, který vzbudila současná ministryně školství Kateřina Valachová a její novelizace Školského zákona č. 561/2004 Sb. a vyhlášky č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a o vzdělávání dětí, žáků, studentů mimořádně nadaných, neexistuje snad nikdo, kdo o těchto pojmech tj. inkluze a integrace neslyšel.

4.5 *Integrace*

Integraci můžeme chápat jako téměř bezproblémové a úspěšné začlenění osob s postižením do pracovního a sociálního prostředí. Při integraci se vlastně jedná o socializaci, kterou samozřejmě můžeme rozdělit na nejrůznější oblasti lidského života. Renotierová definuje socializaci jako proměnu člověka v osobnost společenskou. Ta probíhá formou sociálního učení a lze ji brát jako cíl speciálně-pedagogického působení. (Renotierová, 2003)

Dalším možným výkladem je vymezení daného pojmu jako vzájemné soužití intaktních a neintaktních osob při nízké míře konfliktnosti vztahů mezi oběma těmito skupinami. (Jesenský, 1995)

Tento pojem v souvislosti s osobami zdravotně postiženými je v českých zemích aktuální přibližně od 90. let minulého století, kdy politické změny s sebou přinesly i změny v názorech na život lidí s postižením a samozřejmě i změny na vzdělávání těchto osob. Můžeme říci, že se jedná o nastolení rovných šancí, jak uvádí např. Jankovský „*vyrovnávání příležitostí, jde o vztah majority (intaktní populace) a minority (lidí s postižením), jehož kvalita se promítá do všech oblastí vzájemného soužití (např. volný čas, sport, zaměstnání, politika, samozřejmě edukace, aj.)*.“ (Jankovský, 2016, s. 87)

Pro mou práci je velmi podstatná pedagogická integrace, která je na území našeho státu jednou z nejpropracovanějších integrací a to díky dobrému legislativnímu zázemí.

Pro integraci není žádná stupnice, či kategorizace, která by se zabývala mírou úspěšnosti, můžeme pouze posuzovat, zda byla integrace úspěšná či neúspěšná.

4.5.1 Pedagogická integrace

„*Aktuální snahou současné speciální pedagogiky v ČR je pozitivní integrace zdravotně postižených žáků do society školského systému. Zdařilé integraci musí předcházet vytvoření celého celku souboru určitých podmínek, bez nichž je nejen zbytečné, ale i nezodpovědné, dítě s handicapem do běžné školy přijmout. Kromě rodiny samotného žáka musí být připravena i škola, a to po všech stránkách.*“ (Vítková 2004, s. 10)

Žáci s SVP, kam patří i děti s dětskou mozkovou obrnou, mají v rámci vzdělávání několik možností edukace na základě svých individuálních možností.

- Individuální integrace
- Skupinová integrace
- Ve škole zřízené pro zdravotně postižené děti – speciální školy
- Kombinace předcházejících možností

Pro tuto bakalářskou práci je stěžejní individuální integrace, kde jsou děti s SVP zařazovány do tříd mezi „normální“ žáky v běžné škole, tedy v hlavním vzdělávacím proudu. Na základě vyhlášky o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných č. 73/2005 se v §3 uvádí, že dítě se zdravotním postižením má právo být přednostně vzděláváno v hlavním vzdělávacím proudu a to formou individuální integrace, za podmínek, že tomuto faktu odpovídají jeho potřeby a možnosti a také podmínky a možnosti školy. (Zikl, 2011)

Je zapotřebí podotknout, že dítě a jeho rodiče, případně zákonný zástupce, se nemůže jen tak rozhodnout a nastoupit do běžné základní školy. S integrací musí souhlasit ředitel školy a posudek školského poradenského zařízení musí být kladný. Poté může začít samotná integrace, jejíž úspěšnost závisí na celé řadě faktorů:

- Prostředí školy
- Míra spolupráce s SPC případně PPP
- Vstřícnost a míra přijetí a spolupráce ze strany žáků, spolužáků a případně jejich rodičů a v neposlední řadě i pedagogů
- Úroveň znalostí a schopnosti asistenta pedagoga
- Kvalita a dostupnost speciální podpory – v tomto případě podpůrných opatření.

Dítě s SVP je omezeno svých předpokladech a jeho role jako žáka, případně studenta, je tak vymezena jeho chováním, prožíváním, případně jeho vzhledem (tato skutečnost platí převážně u tělesně postižených jedinců.)

Pokud integrace bude zhodnocena jako úspěšná, je možné její prospěch vidět v chování obou skupin dětí. Děti s postižením se naučí komunikovat s okolím, pracovat v kolektivu, nebo se učí, případně zdokonalují, v sociální oblasti. Dítě „zdravé“, nebo můžeme užít pojem z literatury **intaktní**, se učí toleranci a respektování odlišností druhých. (Zikl, 2011)

4.6 Inkluze

„*Inkluze je nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení.*“ (Slowík, 2016, s. 32)

Vysvětlení tohoto pojmu je podle mého názoru velmi obtížné, jedná se o jakýsi názor, nebo případně náhled celé společnosti, že osoby s postižením mají právo zúčastnit se všech běžných aktivit společnosti, stejně tak, jako lidé bez postižení. V ideálním případě probíhá inkluze bez jakýchkoli speciálních prostředků a nástrojů.

Inkluzi tedy tvoří naše hodnoty a naše názory, v tomto případě jsme my, jakožto společnost, nositelem norem a my (společnost) máme akceptovat zdravotní postižení.

Jak uvádí nezisková organizace z Austrálie *Cerebral Palsy Alliance* ve své internetové publikaci, pro inkluzi žáků s DMO do hlavního vzdělávacího proudu a pro dosažení cíle tohoto začlenění do společnosti, je nejdůležitější rozvoj společenských kompetencí a sebevědomí a také plný přístup ke školní látce. (Cerebral Palsy Alliance, © 2013)

Pokud bychom chtěli tento pojem shrnout můžeme využít myšlenky, kterou uvádí Vališová a Kasíková ve své publikaci *Pedagogika pro učitele* a to, že inkluze má vést ke změnám v legislativě, politických postojích a také k úpravě pojetí vzdělávání, tedy že se jedná o jakýsi celostní a sociálně konstruktivistický přístup k poznávání. (Vališová, 2011)

Inkluze má směřovat k nejen změnám politickým a legislativním, ale k celkové úpravě a proměně pojetí vzdělávání, tj. „*sociálně konstruktivistický a holistický pohled na poznávání a učení.*“ (Vališová, 322s., 2011)

5 Možnosti vzdělávání v běžných školách

Na základě předchozích kapitol je zřejmé, že způsoby vzdělávání dětí s DMO na běžných školách jsou pevně stanoveny ve vyhláškách a ve Školském zákoně (č. 561/2004 Sb.). Děti s DMO mohou čerpat podpůrná opatření, jejichž míra je stanovena na základě vyšetření, uskutečněných ve školských poradenských zařízeních. V současné době, podle aktuální legislativy, se jedná o podpůrná opatření třetího až pátého stupně.

Při vzdělávání dětí s DMO je nutné mít na zřeteli několik důležitých aspektů jejich vývoje. Tyto děti jsou velmi snadno unavitelné a jejich schopnost udržet pozornost je o poznání kratší, než u ostatních dětí. Mohou mít obtíže v propojování souvislostí a informací a to obzvláště v oblasti zrakové a sluchové. Vzhledem k tomu, že u DMO se jedná o postižení mozku, je zřejmé, že obtíže budou i v oblasti paměti, převážně dlouhodobé. Tyto děti se učí náhodně, nebo pouze na to, z čeho je ohlášena písemná práce, či zkoušení. (Vítková, 2004)

Ve většině případů jsou tyto děti v období předškolního věku a v době zápisů do základní školy nezralé a jejich připravenost na školní docházku je nedostačující. Proto je nezbytný odklad povinné školní docházky, který může být uskutečněn až dvakrát.

Jak jsem uváděla výše, dnes se vše odvíjí od zařazení dítěte do příslušné skupiny podpůrných opatření. Na základě této skutečnosti si poté škola (případně vyučující) může zažádat o specifické pomůcky, počítačové programy či vzdělávací materiál, který by měl dítěti jeho vzdělávání usnadnit. Většina těchto „pomůcek“ je volena individuálně s ohledem na věk a možnosti jedince. Je proto velmi obtížné je specifikovat. Existují však podpůrná opatření, která se vyskytují napříč všemi skupinami a která jsou blíže popsána níže. Jsou jimi:

- Podpora asistenta pedagoga
- Individuální vzdělávací plán

Považuji za vhodné zmínit i další možnosti, které nejsou jmenovány v již zmíněných vyhláškách či Školském zákoně č. 564/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, které je však možné považovat za určitou formu pomoci při vzdělávání dětí s DMO.

- Osobní asistentce
- Podpora příslušného speciálně pedagogického centra - SPC

5.1 Podpora asistenta pedagoga

Pozice asistenta pedagoga je vymezena § 16 Školského zákona č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Místo asistenta pedagoga zřizuje ředitel školy na základě souhlasu krajského úřadu. Pokud se jedná o školu, která je zřízena přímo ministerstvem či církví, je zapotřebí souhlas ministerstva, nebo náboženské společnosti, která má právo zřizovat církevní školu. Mimo souhlas příslušného státního orgánu je zapotřebí také vyjádření školského poradenského zařízení.

SPC – Speciální pedagogické centrum vydá Souhlas s integrací na základě speciálněpedagogického a psychologického vyšetření. V případě nutnosti může SPC využít i posouzení zdravotního stavu dítěte lékařem nebo jiným odborníkem.

5.1.1 Kvalifikace asistenta pedagoga

Asistent pedagoga je na základě zákona o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů pedagogickým pracovníkem. Jeho vzdělání se může lišit podle výkonu jeho činnosti. V případě, že asistent vykonává přímou pedagogickou činnost, která spočívá v pomocných výchovných pracích ve škole nebo školském zařízení pro zájmové vzdělávání, je dostačujícím vzděláním např.:

- Střední vzdělání s výučním listem
- Středním vzděláním s maturitou

V těchto případech je nutné doplnit si vzdělání na základě akreditovaného kurzu pro asistenty pedagoga.

V případě, že asistent pedagoga vykonává přímou pedagogickou činnost, která spočívá ve vzdělávání žáků nebo dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, je jeho vzdělání vymezeno takto:

- Vysokoškolské vzdělání v oblasti pedagogických věd
- Vysokoškolské vzdělání v jiné, než pedagogické oblasti + program celoživotního vzdělávání se zaměřením na pedagogiku, studiem pedagogiky, nebo absolvováním akreditovaného kurzu asistenta pedagoga
- Vyšším odborným vzděláním se zaměřením na pedagogiku

Kromě výše zmíněných kvalifikací je pro práci asistenta pedagoga také velmi důležitá jeho osobnost, schopnosti a jeho kvalifikační předpoklady. Práce s dětmi s SVP je velmi specifická a každé dítě potřebuje jiný přístup, jinou míru autority, razance a případně i fyzické síly.

5.1.2 Náplň práce asistenta pedagoga

Na základě vyhlášky č. 27/2016 Sb. je stanovena náplň práce asistenta jako podpora jiného pedagogického pracovníka, který ve třídě vzdělává děti či žáky s SVP. Může pedagogovi pomáhat s organizací a realizací výuky a jeho cílem je hlavně podpora samostatnosti a snaha o aktivní zapojení svých „svěřenců“ do všech činností, které se ve výuce, ale i ve škole jako takové odehrávají.

Asistent pedagoga je tedy tzv. k ruce pedagogovi a z této skutečnosti vyplývá i fakt, že asistent pracuje podle potřeby i s jinými žáky, případně může chodit na hodiny i do jiných tříd. Vše záleží na potřebě vyučujícího a převážně na domluvě mezi asistentem a učitelem. O míře přímé a nepřímé pedagogické činnosti asistenta pedagoga rozhoduje ředitel školy, nepřímá pedagogická činnost asistenta by neměla přesáhnout více jak polovinu z pracovního úvazku.

Dále asistent poskytuje pomoc při komunikaci se žáky, případně jejich zákonnými zástupci či komunitou, ze které žák pochází. V posledním případě je vhodné, pokud je asistent sám z dané komunity a rozumí tak lépe jejím specifikům. Samozřejmě také pomáhá dětem v adaptaci na nové prostředí, při výuce a také při přípravě na výuku.

Na základě výše zmíněné vyhlášky poskytuje asistent *„nezbytnou pomoc žákům při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem o školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání nebo školské služby“*. (Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných §5, odst.3 písm. d)

5.2 *Osobní asistence*

Osobní asistence je sociální služba, která se řídí zákonem o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Jedinec, který vykonává osobní asistenci v nějaké organizaci je pracovníkem v sociálních službách a pro tuto činnost je dostačujícím vzděláním akreditovaný kurz. Jedná se o službu která se poskytuje lidem v terénu a jejím cílem je pomáhat osobám se sníženou soběstačností (např. z důvodu zdravotního postižení, nebo z důvodu nemoci).

Osobní asistenci však nemůžeme zaměňovat či spojovat s prací asistenta pedagoga, jednak jsou tyto práce ze zcela odlišných resortů a dalším rozdílem je i skutečnost, že asistent pedagoga je zaměstnancem školy, kdežto osobní asistent je zaměstnán např. v neziskové organizaci. Náplní práce osobního asistenta je práce s jedním konkrétním dítětem, ke kterému je přidělen. Je však možné, aby asistent pedagoga po domluvě s rodiči vykonával u dítěte i osobní asistenci. Tato domluva, je však již v režii rodičů a asistenta, stejně jako výše odměny za poskytnuté služby. Obrácený postup, aby osobní asistent vykonával i práci asistenta pedagoga, je bez jeho odborné kvalifikace nereálná.

Osobní asistence u dětí s DMO je vždy na domluvě asistenta (případně konkrétní organizace) a rodičů dítěte, její náplň může spočívat v:

- Doprovodu do školy, či případně ze školy domů. Je zde zahrnut i odvoz MHD, nebo automobilem.
- Doprovod na mimoškolní aktivity - kroužky, družina
- Procházka venku
- Nakupování

5.3 *Individuální vzdělávací plán*

V podmínkách českého školství byl Individuální plán zaveden v roce 1992 pokynem MŠMT, jeho hlavním úkolem bylo zajištění dostatečné péče o děti se specifickými poruchami učení na základních školách. V tomto roce se jednalo pouze o jakýsi pokus nebo spíše možnost využívat něco nového, který se ovšem o rok později, tedy v roce 1993, stal povinností.(Mertin, 1995)

Většina pedagogů však na tuto skutečnost nebyla připravena a jak uvádí Václav Mertin ve své publikaci Individuální vzdělávací plán, kromě otištěných dvou IVP ve sborníku z roku 1994 nebyla k dispozici žádná podpora a případně návod, podle kterého by učitelé při vypracování IVP mohli postupovat. (Mertin, 1995)

Müller naopak ve své publikaci uvádí, že metodický pokyn MŠMT (od roku 1994) znamenal přínos pro integrační tendence v naší republice. I když Müller připouští, že některé principy integrace byly nařízeny z pozice právní normy a autority, což není vždy žádoucí, přinesl tento metodický pokyn i pozitiva, a to v oblasti postupného hledání optimálních způsobů integrace jednotlivých dětí i intetrace jako celku. (Müller, 2001)

V současné době je však situace odlišná, troufám si říci, že snad každý pedagog, který již nějakou dobu učí, se s vypracováváním IVP setkal. Můžeme tedy říci, že *„individuální vzdělávací plán je závazný pracovní materiál sloužící všem těm, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného žáka. Vzniká na základě vzájemné spolupráce mezi učitelem žáka, pracovníkem provádějícím reedukaci, vedením školy, žákem a jeho rodiči (zákonnými zástupci). Do této spolupráce se zapojují i pracovníci pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně – pedagogického centra„* (Zelinková, 2007, s. 172)

Od roku 2004, kdy na základě Rámcového vzdělávacího plánu došlo ke změně kurikulárních dokumentů a každá škola je povinna mít IVP zanesen ve svém Školním vzdělávacím plánu, je tento dokument považován za závazný a je součástí dokumentace žáka ve školní matrice. Východiskem pro jeho sepsání je závěr speciálně pedagogického vyšetření, psychologického vyšetření a doporučení praktického (i odborného lékaře) a v neposlední řadě i zákonného zástupce (v případě zletilosti žáka vyjádření jeho samotného). (Zelinková, 2007)

Děti s SVP, které přicházejí do škol v hlavním vzdělávacím proudu s cílem integrovat se mezi své vrstevníky a tím se lépe začlenit do společnosti, s sebou často přinášejí celou řadu dokumentů od lékařů, psychologů, speciálních pedagogů. Škola by při vytváření IVP měla vycházet právě z těchto dokumentů. Shromáždění všech těchto podkladů je tedy prvním krokem k vytvoření speciálních vzdělávacích podmínek, které pomohou při vzdělávání a uspokojování potřeb dítěte, k čemuž by jinak dojít nemohlo. Hlavní roli v tomto bodě hrají především rodiče (případně zákonní zástupci), kteří své

dítě znají nejlépe a s pomocí pedagogických pracovníků školy a právě zmíněných podkladů by měly být schopni nastavit co možná nejlepší podmínky pro vzdělávání svého dítěte. (Zelinková, 2007)

5.3.1 Vypracování Individuálního vzdělávacího plánu

Ve vyhlášce č. 27/2016 Sb. je pevně stanoveno, že IVP vypracovává škola, do které dochází dítě se speciálními vzdělávacími potřebami na základě vyjádření školského poradenského zařízení a žádosti zletilého žáka, případně zákonných zástupců nezletilého žáka.

V případě vypracování IVP je zapotřebí kolektivní spolupráce všech žakových pedagogů. Každý z učitelů vypracovává IVP pro svůj předmět, který u daného jedince vyučuje. Je velmi důležitá spolupráce u všech pedagogů, kteří žáka vyučují a dle mého názoru je velmi podstatné myslet nejen na daný školní rok, pro který se IVP vypracovává. Například na střední škole je vhodné do IVP zapracovávat metody práce a vypracování úkolů, které budou na tyto děti čekat za čtyři roky u maturitní zkoušky.

Stejně tak uvádí i Lang a Berberichová (1998) ve své publikaci, a to že žádný krok by neměl být učiněn bez zvážení potřeb jedince a vše by mělo být zkombinované na základě pozorování dítěte.

5.3.2 Obsah Individuálního vzdělávacího plánu

Vzhled a forma IVP není přesně stanovena, každá škola si vytváří svoje vlastní IVP podle svého osvědčeného vzoru.

Na základě vyhlášky č. 27/2016 Sb. a zákona č. 561/2004 Sb je však definováno co každé IVP musí obsahovat:

- Na začátku každého IVP je zapotřebí uvést základní informace o dítěti, případně o odpovědné osobě.
- Informace o obsahu, rozsahu, průběhu a způsobu vzdělávání
- Cíle vzdělávání žáka, časové i obsahové rozložení učiva. Zde se musí uvádět pedagogické způsoby práce s žákem, způsob zadávání práce a plnění úkolů.

- Způsob hodnocení, úprava konání závěrečných zkoušek a maturitních zkoušek.
- Zda je zapotřebí dalšího pedagogického pracovníka nebo osoby, která se podílí na práci s žákem a je zapotřebí stanovit i rozsah této práce.
- Je nutné uvést i údaje o skadbě druhů a stupňů podpůrných opatření poskytvaných v kombinaci s IVP.
- Jméno pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým škola spolupracuje při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb dítěte.

Individuální plán musí být pracován na základě výše zmíněných informací nejpozději do jednoho měsíce ode dne, kdy škola obdržela žádost o sestavení IVP a doporučení o jeho sestavení ze strany školského poradenského zařízení.

Individuální vzdělávací plán může být v průběhu roku doplňován a upravován na základě potřeb žáka, které se mohou v průběhu vzdělávání měnit.

Za vypracování a dodržování tohoto dokumentu odpovídá ředitel školy. Školské poradenské zařízení má právo kontrolovat, zda je IVP plněno.

5.4 Podpora příslušného Speciálně pedagogického centra - SPC

Mezi podpůrná opatření pro žáky s DMO patří pomoc a podpora Speciálně pedagogického centra, která je určena nejen pro dítě, ale i pro jeho rodinu, pedagogy a pro ostatní osoby, které se podílejí na výchově a vzdělávání tohoto dítěte. Zároveň tato centra komunikují s orgány státní správy v oblasti školství a s dalšími resorty, které se podílejí na péči o zdravotně postižené jedince. (Kubová, 1995)

Speciálně pedagogická centra jsou zřizována MŠMT prostřednictvím příslušných školských úřadů, obcí a soukromých zřizovatelů, většinou jako součást speciální školy. Zaměřují se vždy pouze na určitý druh postižení a s těmito dětmi a jejich rodinami poté pracují. Pro děti s DMO je v Českých Budějovicích zřízeno SPC při Centru Arpida, které se zaměřuje na tělesné (pohybové) postižení. (Kubová, 1995)

Rovněž bychom v tomto krajském městě našli SPC zaměřené na děti se zrakovým postižením (při Mateřské škole v Zachariášově ulici), nebo SPC pro sluchově postižené při MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené v Riegrově ulici.

Pro přiřazení dítěte do konkrétního SPC je vždy důležité, jaký druh postižení převažuje, v případě kombinovaného postižení je podstatné, které postižení je primární.

5.4.1 Práce Speciálně pedagogického centra

Jedním z hlavních úkolů je poskytování komplexní speciálně pedagogické a psychologické diagnostiky, na jejímž základě se určuje aktuální stav, stupeň postižení, možnosti a omezení, které z něho vyplývají. Tuto činnost provádí SPC v určitých intervalech, na základě věku a vývoje dítěte. Vždy se jedná o individuální práci speciálního pedagoga, psychologa s jedním dítětem. (Kubová, 1995)

Na základě získaných poznatků poté může SPC připravit komplexní podklady k rozhodnutí o zařazení dítěte do konkrétního typu základní školy, případně do mateřské školy. Velmi důležitou činností je i depistáž dětí a mladistvých v daném regionu. Při této činnosti je nutná spolupráce s lékaři, sociálními pracovníky, pedagogy atd. (Kubová, 1995)

Pro tuto bakalářskou práci je však nejpodstatnější pomoc, kterou SPC pomáhá dětem s DMO, které mohou mít obtíže se začleněním do společnosti. Takovým, které jsou na základě speciálně pedagogického a psychologického vyšetření schopny integrace. Můžeme sem zařadit např. pomoc s výběrem vhodné školy, která je bezbariérová a v nejlepším případě je v blízkosti bydliště rodiny. Zároveň pomáhá i druhé straně, tedy škole a pedagogickému sboru, který se připravuje na integraci dítěte, v tomto případě dítěte s DMO. V praxi tato pomoc spočívá většinou v návštěvě zaměstnanců SPC školy. Jedná se o seznámení s prostředím, případně upozornění na nedostatky v bezbariérovém zázemí, např. nedostatečná madla na toaletách, příčky v prostoru, kde se žáci budou pohybovat apod. Dále se nese návštěva v duchu seznámení vedení školy, s druhem a specifiky postižení konkrétního dítěte. SPC ještě před nástupem dítěte do školy pošle odpovědné osobě všechny potřebné dokumenty a podklady.

Integrovaním dítěte však práce SPC nekončí, je zapotřebí každý nový školní rok schvalovat, případně kontrolovat *Individuální vzdělávací plán dítěte* a být v případě potřeby nápomocné při řešení nejrůznějších situací.

Je důležité si také uvědomit, že náplň práce SPC souvisí také se specifickými podmínkami v regionu, kde se SPC nachází a v dostupnosti pro širokou veřejnost.

5.4.2 Činnosti Speciálně pedagogických center pro tělesně postižené

- Speciálně pedagogická a psychologická diagnostika, která slouží ke stanovení míry podpůrných opatření.
- Posouzení předpokladů pro rozvoj školních dovedností žáka z hlediska jeho psychomotorického vývoje.
- Budování a rozvoj komunikativních, lokomočních, manipulačních a dalších dovedností žáků s tělesným postižením.
- U dětí ve školním věku pomáhá s volbou metodiky nácviku čtení a psaní. To znamená především pomoc s grafomotorikou po obsahové a technické stránce. Speciální pedagog z SPC pomáhá pedagogovi, který u dítěte vykonává přímou pedagogickou činnost při volbě metody nácviků psaní, případně pomáhá s volbou psacích potřeb, např. per, nástavců atd. Důležitá je i pomoc při učení čtení a to převážně při hledání správné volby alternativní metody čtení.
- V případě že dítě využívá jako prostředek komunikace počítače, pomáhá SPC s nácvikem práce na PC.
- Úkolem SPC je také zajištění logopedické péče žákům s tělesným postižením. Zde bych pouze uvedla, že dnes není za logopedickou péči považována pouze vada řeči, související např. se špatnou výslovností nějaké hlásky. Logopedická péče spočívá i v podpoře učení komunikace, pracovat s pojmy jako je minulost, přítomnost atd. (Kubová 1995)

6 Analýza možností a postupů vzdělávání žáků s DMO v hlavním vzdělávacím proudu

6.1 Cíl sběru dat

Cílem výzkumné části mé bakalářské práce je zmapování možností a postupů při vzdělávání žáků s DMO v hlavním vzdělávacím proudu tak, jak je umožňuje aktuální legislativa ČR. Snahou je získat názory a myšlenkové tendence respondentů na předem dané otázky, které souvisejí s jejich životní zkušeností. Cílem vlastního výzkumu je také zjistit, jaké možnosti a postupy jsou dětem s DMO a jejich rodinám nabízeny.

Tohoto cíle bylo dosahováno za pomoci výzkumné otázky:

Jaké jsou rozhodující faktory jež vedou k úspěšné školní integraci žáků s DMO v hlavním vzdělávacím proudu?

6.2 Metodika výzkumné části

Vzhledem k malému množství respondentů v rámci města České Budějovice jsem zvolila kvalitativní strategii, a to konkrétně nestandarizovaný polostrukturovaný rozhovor, který by mi v takto malém vzorku zajistil dostatečnou návratnost a validitu získaných dat. Otázky v rozhovorech jsou sestavené vždy pro jednotlivou skupinu osob v rámci výzkumného vzorku.

Použila jsem metodu analýzy pedagogických dokumentů (dokumentace žáků), metodu nestandardizovaného rozhovoru se samotnými žáky, s rodiči, s učiteli (případně ředitelem školy, či školky) a pracovníci SPC Arpida.

Vzhledem k věku dotazovaných dětí byl rozhovor s nimi vždy uskutečňován za přítomnosti rodinného zástupce. S ostatními respondenty rozhovory proběhly již bez přítomnosti třetí osoby (v případě souhlasu respondentů).

6.3 Charakteristika zkoumaného souboru

Zkoumaný soubor tvoří celkem čtyři jedinci, kteří zastupují tři skupiny, stupně vzdělávání.

Všichni čtyři zkoumaní jedinci jsou chlapci. V mém původním záměru bylo také zahrnout do tohoto výzkumu i dívku, která dochází na běžnou střední školu. V tomto případě se mi však nepodařilo navázat bližší kontakt a nemohla být tedy tato dívka do výzkumu zapojena. Na danou střední školu jsem posílala opakovaně písemnou žádost o spolupráci, která však zůstala bez odezvy.

6.4 Realizace výzkumu

Při sestavování výzkumné části bakalářské práce jsem požádala o pomoc SPC při centru Arpida, kde jsem s pomocí speciálního pedagoga a databázi zmíněného centra vyhledala děti s DMO, které navštěvují běžnou mateřskou, základní a střední školu v Českých Budějovicích.

Dalším krokem byl kontakt s vedením příslušné školy a prosba o pomoc s výzkumnou částí této práce. Ve většině případů mě vedení školy odkázalo na speciální pedagogy, které škola má a s nimi jsem již vyjednávala konkrétní záležitosti, jako termín schůzky, kdo se schůzky zúčastní a ve většině případů chtěli předem zaslat okruhy otázek, které jsem v rozhovorech použila.

Všechny rozhovory probíhaly přímo ve školských zařízeních. V případě, že jsem uskutečňovala rozhovor s dítětem, byl s ním vždy jeho zákonný zástupce. Rodiče dětí před každým rozhovorem obdrželi mnou podepsaný informovaný souhlas, v kterém souhlasí s poskytnutím rozhovoru a kde se já zavazuji, že rozhovory budou anonymní a nebudou zveřejňovány žádné jejich soukromé údaje.

6.5 Realizace rozhovorů

ROZHOVOR 1.

První rozhovor jsem uskutečnila na Základní škole J. Š. Baara. Tato poměrně velká škola se nachází poblíž centra města a jedná se o jednu z prvních škol, která se stala bezbariérovou a umožnila tak základní vzdělání již velkému množství žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Škola je tak vybavena výtahem i např. hydraulickou plošinou pro překonání schodiště u vchodu do školy.

V této škole jsem uskutečnila rozhovor s chlapcem ve věku 14 let, který navštěvuje osmý ročník této školy. Chlapec má ještě bratra, dvojče, který navštěvuje stejnou základní školu. U rozhovoru s chlapcem byla i jeho matka, která mi poté také odpověděla na několik otázek. Zároveň jsem mluvila s ředitelem této školy, který mne však odkázal na spolupráci se školním speciálním pedagogem a asistentem pedagoga chlapce.

Rozhovor č. 1 – respondent 1

Jak se dostáváš do školy, vozí tě rodiče autem nebo jezdíš autobusem?

„Jsem z Hosína, poblíž Českých Budějovic. Někdy jezdím autem – to mě vozí taťka. Někdy jedu autobusem s bratrem a kamarády. Úplně sám nejezdím, většinou jedu s kamarádama.“

Proč jsi si vybral tuto školu, měli jste možnost vybírat si mezi různými školami?

„Školu mi vybrala mamka. Já jsem se o školy nezajímal - mamka mi to zařizovala. Tenkrát jsme si mohli vybírat, bylo málo dětí.“

Nastoupil jsi na tuto školu již od první třídy? Máš tu kamarády?

„Ne, začal jsem sem chodit až od 6. třídy. Předtím jsem chodil do ZŠ v Hrdějovicích. Kamarády tu mám a je tu zábava, ale spousta těžkého učení. V Hrdějovicích bylo učení méně, měl jsem víc času.“

Dostáváte hodně úkolů? Je pro tebe nějaký předmět ten nejtěžší? Máš možnost využívat nějaké pomůcky?

„Je toho strašně moc, mnoho úkolů a ještě víc testů. Někdy to zvládám, ale moc mi pomáhá maminka, někdy to nezvládám vůbec. Skoro každý den píšeme nějaký test. Nejtěžší je Fyzika, protože ji nechápu a mamka se mi ji snaží vysvětlovat. Taky je hodně“

těžká chemie a přírodopis, každá látka je hrozně velká, až na čtyři papíry psané na počítači. A pravidelně z nich píšeme každý týden test.“

„Žádné zvláštní pomůcky nepotřebuji, používám stejné pomůcky jako ostatní. Jen mám úlevy na TV na něco, co nezvládnou.“

Máš svůj IVP, který je podpůrným opatřením? K podpůrným opatřením patří i asistent pedagoga, který ti může pomáhat při výuce, rozumíš si se svým asistentem?

„IVP mám, vyhovuje mi. Něco z testů mi vyškrtnou, při diktátu píšu třeba ob 1 větu, když stíhám, tak píšu hned 2 za sebou. A hlavně nemám němčinu – 2. cizí jazyk. Ale co jsou podpůrná opatření nevím.“

„S asistentem si rozumím, mám ho skoro celý den. Někdy ho u sebe nemám – supluje nebo chybí. Je se mnou na všech hodinách, kromě informatiky – tam mi to jde – nevadí mi, že tam není.“

Je něco co bys změnil, vylepšil?

„Chtěl bych mít méně učení. Doma se učím každý den až 3 hodiny. Často brečím a nemám sílu, už se mi nechce večer přemýšlet tak dlouho. Mám málo času na svůj volný čas a své koníčky, co bych chtěl dělat.“

Rozhovor č. 1 – matka respondenta 1

Jaká je diagnóza Vašeho syna?

„Diagnóza mého syna je DMO (posthemoragický hydrocefalus). Synové se narodili klasickým porodem, oba dva. Po porodu se nedostavily žádné komplikace. Žádné porodní problémy nebyly. Po 9 dnech jsme byli propuštěni z nemocnice se všemi vyšetřeními v pořádku. Po 24 hodinách v domácím prostředí se u mého syna začaly objevovat komplikace a museli jsme zpět do nemocnice. Po dlouhých vyšetřeních přišel verdikt krvácení do mozku. Dodnes nebyla zjištěna příčina, žádná vrozená anomálie, byli jsme označeni za vzácný případ. Od té doby bojujeme každý den s problémy, která přinesla již zmíněná DMO.“

Při výběru školy v hlavním vzdělávacím proudu jste měli možnost výběru? Nebo jste již věděli, na kterou školu Vaše dítě nastoupí?

„Pro výběr školy pro 1. i 2. stupeň základní školy jsme měli možnost výběru. Jelikož v té době a věku mých dětí se nejednalo o silné ročníky, měli jsme možnost umístění daleko snadnější. Volné kapacity ve školách nám umožnily výběr.“

„Pro druhý stupeň jsem si vybrala ZŠ J. Š. Baara v Českých Budějovicích. Stejně jako pro výběr školy 1. stupně jsem navštívila několik škol. Přístup ředitele školy, speciálního pedagogického centra a psychologů v této škole na mne udělal největší dojem. Měli v této problematice již své zkušenosti a hlavně měli kladný přístup integrovat mého syna. Speciální pedagožka mě ujistila, že kantoři mají snahu společně globálně řešit problém dítěte, že nemají zájem řešit jen daný svůj předmět, což bylo velmi emotivním faktorem a mým finálním rozhodnutím pro výběr této školy. Představa je to krásná, a bylo by to naprosto vyhovující pro výuku a nezatěžování dítěte, ale pravdou je, že tento přístup není úplně reálný a asi dost možný, i když se všichni snaží vyjít vstříct. Na druhém stupni je běžné mít na každý předmět jiného učitele a já tak musím každého vyučujícího kontaktovat zvlášť a řešit problémy globálně, které učitelé dohromady nevidí.“

Co říkáte na synovu třídu a její kolektiv?

„Myslím si, že můj syn do třídy zapadl. Pokud nebudu brát v potaz pubertální výjevy, které se dostávají v tomto věku celkem u všech žáků. Můj syn v tomto směru ničím výjimečným nevystupuje. Se šikanou jsme se nesetkali a syn si vybojoval své místo. Má své kamarády i nekamarády, stejně jako každý jiný žák.“

Co Vás vedlo k výběru běžné školy, neuvažovali jste o speciální škole? Chodíte na tuto školu již od 1. třídy?

„Před nástupem mých synů do 1. třídy jsem navštívila Základní školu M. Tyrše v Hrdějovicích a také v místě bydliště Základní školu Hosín. V Hosíně byla škola pro mého syna s DMO nevhodná. Potřeboval více péče, než ostatní žáci a to jsem si v „jednotřídce“ nedokázala představit. Negativně na mne působila i tehdejší paní učitelka, která mě při osobní schůzce nepřesvědčila o tom, že by zvládla celou třídu smíchanou z několika ročníků, natož s dalším problematickým dítětem.“

„Na druhou stranu, v ZŠ v Hrdějovicích mne velmi překvapil osobitý přístup všech kantorek. A proto oba synové nastoupili na tuto ZŠ. Práce školního vzdělávání se na

1. stupni stala obrovskou časovou zátěží pro méno syna i pro mě samotnou jako matku, proto jsem byla vděčná za jakoukoli pomoc a tolerování indispozic mého syna. Dnes se potýkáme s 2. stupněm ZŠ, kde samozřejmě nároky rostou megarychlostí. “

„Speciální školy, které bych si představovala pro vzdělání mého syna neexistují. Speciální školy v našem regionu soustředí děti s různým postižením, někdy i nesrovnatelným s naším případem. Postižení dětí není úplně srovnatelné a každé dítě je individuální. Speciální školy v našem regionu pro tyto děti by se staly pastí pro mého syna. Místo rozvíjení by syn inklinoval k dětem se závažnějším problémem, které by ho netáhly směrem vzhůru a naše snaha o maximální rozvoj by se stala degradací. Nesnažil by se se svým problémovým životem poprat. “

„Škola s klasickým výukovým programem snižená o zbytečnou náročnost osnov, kde spousta věcí do života můj syn nikdy nevyužije a zbytečně zatěžuje jeho samotného a výuka se specializovala na potřebnou výuku do života, není zprovozněna. “

Jaká je prostorová vybavenost školy? Jste spokojeni se zázemím a bezbariérovostí základní školy?

„Prostory i zázemí jsou dostatečné pro všechny potřeby dítěte. Bezbariérovost funguje, i když se snažím ji u syna nevyužívat. Čím více se bude přizpůsobovat zdravým dětem, tím bude do života schopnější, mobilnější a sebeobstaratelnější. “

Vyhovuje Vám podpůrné opatření – IVP, asistent pedagoga? Můžete se vyjádřit ke spolupráci s pedagogickým sborem?

„Opatření v IVP jsou tak krásně sepsána, že kdyby to tak v praxi podle nich fungovalo, bylo by vše mnohem snazší. Vše úplně nejde podle plánu, to platí i v životě, stejně tak to platí i v tomto případě. Všichni učitelé jsou s ním obeznámeni, ne vždy se však s ním úplně ztotožňují. Případ učitele od učitele, jak moc chce tato pravidla přijmout. S nějakým učitelem se domluvíte úplně v pohodě a někdo má po dlouhosáhlé diskusi stále problém. Např. při 5 testech v týdnu jsem považovala učení básničky z jedné poloviny za dostačující. Bohužel se ji musel naučit celou, tudíž jsem jeho kapacitu zatížila básničkou a z testu z jiného předmětu v jiné hodině dostal pětku. To jsme si pomohli“.

„Celkovou spolupráci s pedagogickým sborem budu hodnotit za zlatou střední cestu. Měli by si všichni uvědomit, že bez naší pile, přípravy, ochoty a snahy by zmohli s integrací mého syna slabou osminu celkového výsledku. “

„S asistentem pedagoga musím být spokojená, poněvadž ho považuji za člověka, který se nám snaží pomoci. A to se dnes cení. Asi bych někdy chtěla trošku víc, ale musím se spokojit s každou pomocí, která přichází.“

Máte pocit, že v rámci integrace dětí s DMO na běžných školách je vše tak, jak má být? Je něco, co Vám chybí? Je něco, co byste změnili, vylepšili?

„Stále si myslím, že někteří kantoři stále nemají potuchy o DMO. Tato zkratka se dá vysvětlit několika způsoby, já ji však vnímám těmito slovy: problém, časová náročnost, snaha, vytrvalost, tolerance, pochopení, ale i pokora, vzájemné soužití a hlavně úplně jiný postoj a jiné priority života. Vyučující to vidí stoprocentně jinak – pro ně je to pochopitelně zátěž. A to vůbec nemají tušení, že tu největší zátěž si nesete v životě vy. Oni přijdou domů z práce a mají doma zdravé děti, které fungují a tyto problémy řešit nemusí. Nás, které to postihlo, si to neseme celý život a hlavně – jedná se o vaše dítě. S cizím můžete soucítit, ale když se vás to netýká – nevíte nic.“

„Stále budu tvrdit, pokud si tím člověk neprojde, nemá nejmenší tušení, o co tu jde.“

„Vylepšila bych spoustu věcí, některé z nich jsem výše zmínila a spoustu jich ve mně ještě je. Ale to by ve školách museli být speciální pracovníci nebo lidé ze života, kteří ví Kantoři neví.... Nikdo jim to nezalívá, měli v životě štěstí, že je to nepostihlo. Ať už je to škola ta nebo ta, je to člověk od člověka a žádnou osnovou nepřinutíte kantory, aby to bylo pro vás lepší a přijatelnější. Zde je zapotřebí trošku lidskosti, pochopení, tolerance a duševní vyrovnanosti, aby se k těmto dětem přistupovalo tak, jako kdyby to byly jejich vlastní děti.

Rozhovor č. 1 – speciální pedagožka (SP); asistent pedagoga (AP)

Kdy jste se o chlapcově nástupu na Vaší školu dozvěděli? Měla škola dostatek času na přípravu podmínek?

SP:*„Maminka se na naši školu přišla podívat asi tak půl roku před nástupem chlapce. Měla přehled o všech možnostech a věděla dopředu, co od nás jako od školy očekává. Dokonce měla již zajištěného asistenta. Ten se však v průběhu chlapcovy docházky do naší školy vyměnil“*

„Maminka nás kontaktovala první a poté jsme začali spolupracovat s SPC, které i dnes je s námi v kontaktu a chodí na pravidelné kontroly, přibližně jednou za rok“

Má tato škola, případně Vy osobně, zkušenosti s prací se žáky s DMO?

SP: „Ano, máme, nějaké děti s DMO na naši školu již chodily.“

AP: „Ano, jednu dobu jsem byl asistentem u chlapce, který je dnes na střední škole, ale myslím, že jsem tam byl jen na záskok.“

Kolik máte na Vaší základní škole žáků s DMO? Máte na Vaší škole i jiné žáky se zdravotním postižením?

SP: „Myslím, že dneska je to jenom jeden žák. Máme tu celou řadu dětí s poruchami učení, některé děti s tělesným postižením a také žáky se sociálním znevýhodněním, ale tady v tom případě tento program již končí a dobíhá.“

Jak se daří respondentovi 1 ve škole? Používáte při jeho výuce nějaké speciálně didaktické pomůcky, učebnice, přístupy?

SP: „Pan asistent je schopný, komunikuje s maminkou prostřednictvím zápisníku, tak jak je to běžné. Respondent 1 má pouze dvoje učebnice – jedny doma, jedny ve škole, asistent mu kopíruje poznámky, má možnost mít přehledy učiva. Jinak asi nic speciálního nevyužívá.“

„Chlapec byl sice již na novém vyšetření v SPC, dokonce byl jeden z prvních, šel tam někdy ze začátku školního roku. Šel tam hlavně kvůli asistenci, aby ji měl dobře napsanou. Nic jiného jsme snad ani nepotřebovali.“

AP: „Chlapec úlevy nemá, u diktátů píše ob větu, může používat kalkulačku při pomocných výpočtech. Jsem s ním od šesté třídy, tedy tři roky. Myslím že jsem s ním tak 85% výuky.“

Má každý žák s SVP ve Vaší škole svého asistenta, nebo využíváte sdílení asistentů? Jste s jejich prací spokojeni? Myslíte si, že vzdělání asistentů pedagoga je dostačující?

SP: „Využíváme sdílení asistentů. Dokonce chlapec, kvůli kterému jste tu, má sdíleného asistenta s jiným chlapcem s SPU. Nebo tu máme jednoho asistenta u dvou autistů. Hodně také záleží, jak nám to napíše SPC. Jsou i ve třídách, kde je jich prostě potřeba. Celkem tu máme asi devět asistentů.“

AP: „Jsem sdílený asistent, mám toho Vašeho chlapce a poté ještě jednoho. Sedí hned za sebou. Jistě víte, že podle zákona může mít asistent až 4 žáky na starost. Já mám dva a ty čtyři si nedovedu představit.“

Vaše škola byla jedna z prvních škol, která se stala bezbariérovou a umožnila tak základní vzdělání celé řadě žáků, kteří by jinak na Vaši školu chodit nemohli. Můžete nějak zhodnotit začátky a dnešní situaci?

SP: *„Pracuji na této škole asi devět let. Velké pozitivum vidím v možnosti získávání pomůcek i asistentů i v průběhu školního roku. Dříve jsme měli možnost žádat peníze na asistenta pouze do června a v průběhu roku jsme měli smůlu. Za další je určitě lepší i finanční situace. Asistenty platila většinou škola, to málo, co jsme na jejich plat dostávali od kraje. Však to znáte. A to byly pouze finance na asistenta, ne na pomůcky. Určitě však tohle všechno využíváme spíš na prvním stupni než na druhém.“*

AP: *„Nevím co k tomu říct, jsem tu tři roky.“*

ROZHOVOR č. 2.

Druhý rozhovor jsem uskutečnila na Základní škole Oskara Nedbala v Českých Budějovicích. Jedná se o poměrně velkou školu, v blízkosti dvou největších sídlišť města České Budějovice, kterou v letošním školním roce 2016/2017 navštěvuje 858 žáků. Celkem má tato škola k dispozici 5 asistentek na plný úvazek a jednu asistentku na poloviční úvazek. Školu navštěvuje několik dětí se zdravotním postižením, z toho pouze jeden chlapec s DMO. Chlapec, kterému je 14 let a navštěvuje sedmý ročník této školy, žije s oběma rodiči a jedním sourozencem, který je na vozíku a navštěvuje základní školu v Centru Arpida.

Rozhovoru se účastnil chlapec s DMO, jeho matka, speciální pedagog a asistentka pedagoga. Z důvodu anonymity u tohto rozhovoru používám označení respondent 2.

Rozhovor č. 2 – respondent 2

Jak se dostáváš do školy, vozí tě rodiče autem nebo jezdíš autobusem?

„Většinou chodím pěšky, i když se rád svezu autobusem, ale bydlíme blízko.“

Proč jsi si vybral tuto školu, měli jste možnost vybírat si mezi různými školami?

„Škola se mi líbí, a hlavně to není daleko.“

Nastoupil jsi na tuto školu již od první třídy? Máš tu kamarády?

„Ano, chodím sem od první třídy. Kamaráda jsem měl, ale už se nekamarádíme. My jsme hodně zlobivá třída, to říkají i učitelé.“

Dostáváte hodně úkolů? Je pro tebe nějaký předmět ten nejtěžší? Máš možnost využívat nějaké pomůcky?

„Záleží na tom co se zrovna probírá a co se musím zrovna učit. Ale vůbec mě nebaví fyzika. Moc mě ale baví angličtina, taky jsem loni (6. třída) dělal Cambridgeské zkoušky a chtěl bych udělat další úroveň. Baví mě to.“

Máš svůj IVP, který je podpůrným opatřením? K podpůrným opatřením patří i asistent pedagoga, který ti může pomáhat při výuce, rozumíš si se svým asistentem?

„O podpůrných opatřeních jsem už slyšel, to jsou třeba pomůcky co můžu dostat, že jo. IVP mám, ale asi jsem si ho nikdy nečetl. Asistentku mám, je se mnou až letos, ale je to fajn.“

„Žádné speciální pomůcky nemám, používám to, co ostatní, třeba na fyzice máme různé baňky a magnety.“

Je něco co bys změnil, vylepšil?

„Mě se tu líbí, jen tu třídu bych asi vyměnil. Ale jinak je to dobrý. A nemusela by být fyzika“

Rozhovor č. 2 – matka respondenta 2

Jaká je diagnóza Vašeho syna?

„Můj syn má DMO – spastickou formu, hemiparéza – má postiženou ruku a nohu.“

Při výběru školy v hlavním vzdělávacím proudu jste měli možnost výběru? Nebo jste již věděli, na kterou školu Vaše dítě nastoupí?

„My jsme vlastně ani nevybírali. Já sama jsem na tuhle školu chodila jako dítě. Tak byla volba jasná. A syn není tolik postižený, nebyl zapotřebí ani výtah, takže to bylo docela jednoduché.“

Co Vás vedlo k výběru běžné školy, neuvažovali jste o speciální škole? Chodíte na tuto školu již od 1. třídy?

„Chodíme sem od první třídy. Myslím si, že je tu syn spokojený. Ze začátku, než jsme sem nastoupili, chtělo SPC, aby chodil syn do základní školy v Centru Arpida. Ale já

jsem to nechtěla, první třída je tam rozdělená na dva roky a to mi přijde zbytečné. Proto tam nešel.“

Co říkáte na synovu třídu a její kolektiv?

Můj syn je hodně uzavřený a tichý, ostatní ve třídě jsou už v pubertě a zajímají se o holky a podobné záležitosti. To si myslím, že je jeden ze zdrojů obtíží, které má syn ve třídě. Ostatní děti jsou v pubertě a on ještě ne, a tím vyčnívá ještě více než jindy. Budeme doufat, že z toho brzo vyrostou a nepřeroste to v nějaký vyhrocený konflikt.“

Jaká je prostorová vybavenost školy? Jste spokojeni se zázemím a bezbariérovostí základní školy?

„Všechno je v pořádku, vzhledem k tomu, že syn sám chodí, sice pomalu, ale chodí. Nebylo zapotřebí nic řešit a chtít po škole nějaké úpravy.“

Vyhovuje vám podpůrné opatření - IVP či asistent pedagoga? Můžete se vyjádřit ke spolupráci s pedagogickým sborem?

„Já myslím, že je vše nastavené tak, jak má být. Syn nepíše písemnky, tedy většinou ne. Učitelé ho místo toho zkouší ústně. Místo diktátu píše doplňovací cvičení, nebo v případě krátkého diktátu jej napíše, ale píše vždy ob jednu větu a paní učitelka diktuje pomalu.“

„Asistenta pedagoga máme až teď od září a je to hodně znát. Víme, co má syn za úkoly, předtím byl naprosto mimo. Látku mu paní asistentka dovysvětluje a je to znát, nemá samé jedničky, ale asistence je pro něho důležitá a moc mu to pomáhá. Není tak zmatený a je i klidnější, málo co ho překvapí. Asistentka mu píše i poznámky, nestíhá si je moc psát sám.“

Máte pocit, že v rámci integrace dětí s DMO na běžných školách je vše tak, jak má být? Je něco, co Vám chybí? Je něco, co byste změnili, vylepšili?

„Z vlastní zkušenosti myslím že ne, u nás všechno klapě a nic bych teď neměnila. Možná je to tím, že u syna není postižení tak velké.“

Rozhovor č. 2 – speciální pedagog (SP), asistent pedagoga (AP)

Kdy jste se o chlapcově nástupu na Vaší školu dozvěděli? Měla škola dostatek času na přípravu podmínek?

SP: „Žák k nám chodí od první třídy, ale jestli se maminka byla nějak podívat a vyjednávat podmínky nástupu do školy to nevím, já jsem tu tenkrát ještě nebyla. Předemnou tuto práci dělala jedna paní učitelka z 2. stupně, já jsem sem přišla před pěti lety. Sice mám vystudovanou speciální pedagogiku, ale jsem etoped. Snažím se všechno zjišťovat a dohledávat, ale je to těžké. Dokonce i při sestavování IVP budu přítomna nově až od ledna 2018, zatím všechno dělá naše výchovná poradkyně. Mám pocit, že jsem tu na škole jako nápovědná budka – co, kde, kdy, jak a proč se má odevzdat.“

Má tato škola, případně Vy osobně, zkušenosti s prací se žáky s DMO?

SP: „Kromě chlapce, o kterého se zajímáte, si nikoho dalšího nevybavuji. Ale já s tímto žákem moc do kontaktu nepřicházím. Ze začátku školního roku jsem byla na pár hodinách, abychom se s asistentkou a s žákem domluvili na jasných pravidlech. Co si bude žák hlídat sám, jaké poznámky a z čeho mu bude asistentka kopírovat nebo zapisovat poznámky. Vlastně ani moc nekomunikuji s maminkou, to obstarává asistentka pomocí zápisníku na vzkazy a úkoly, nebo např. e-mailem.“

AP: „Já už jsem s jedinci s DMO pracovala na předchozích pracovištích, jak na základní škole, tak na střední škole.“

Kolik máte na Vaší základní škole žáků s DMO? Máte na vaší škole i jiné žáky se zdravotním postižením?

SP: „S DMO tu máme myslím jen jednoho žáka. Samozřejmě jsou tu i další děti se speciálními vzdělávacími potřebami, ale přesný počet teď nevím. Musela bych se podívat do papírů.“

AP: „S DMO tu máme jenom jednoho žáka.“

Jak se daří respondentovi 2 ve škole? Používáte při jeho výuce nějaké speciálně didaktické pomůcky, učebnice, přístupy?

SP: „Chlapec, na kterého se ptáte, je velmi šikovný a samostatný, takže myslím, že učivo zvládá dobře. Ale jak jsem říkala, moc s tímto žákem v kontaktu nejsem. Nic speciálního nevyužívá, nebo jestli mu něco chystá asistentka, nevím. Sice má nyní nově od září asistenta, ale vyjádření SPC je z května 2016, takže je ještě staré. Vlastně tu ve

škole zatím nemáme nikoho, kdo by měl vyšetření nové. Většina dětí na něj čeká, jsou objednaní a čekají.“

AP: *„Žákovi pouze poznámky kopíruji, zvětšuji a sama mu píši poznámky do sešitu, snažím se psát tiskací. Jinak nic speciálního nevyužíváme. Občas mu něco načrtnu, barevně vyznačím, ale to spíš když mu něco dovysvětluji. On je velmi šikovný, tak toho tolik nepotřebuje. To spíš občas něco vyrábím pro děti na prvním stupni. Teď mě napadlo, chlapec má vlastně dvoje učebnice. Jedny ve škole a jedny doma.“*

Má každý žák ve Vaší škole svého asistenta nebo využíváte sdílení asistentů? Jste s jejich prací spokojeni? Myslíte si, že vzdělání asistentů pedagoga je dostačující?

SP: *„Využíváme sdílené asistenty. Mám ke každé asistentce rozvrh, kde zrovna tu danou hodinu je. V případě, o který se vám jedná, dochází asistentka na hodiny, kde ji žák bezprostředně potřebuje. Na zbývající hodiny, jako např. anglický jazyk, zeměpis (jednou týdně) a tělesnou výchovu, pomáhá asistentka vyučující na prvním stupni. Tady mám vytipovány slabší děti a s nimi poté asistentka pracuje. A takhle to mám nastavené u všech asistentek. Vycházíme z potřeby školy a z možností asistentek. Snažím se, aby to ty děti motivovalo, aby to nebylo za trest.“*

„Jen by bylo fajn, kdyby se nám podařilo, aby nám SPC napsalo i nepřímou ped. činnost u některých asistentů. Ti si totiž pomůcky do hodin, které potřebují a nemáme je k dispozici, občas sami vyrábějí a to ve svém volném čase.“

AP: *„To je pravda, když mě žák nepotřebuje, chodím pomáhat vyučujícím na první stupeň. Někdy pracuji s dětmi ve třídě, někdy si je беру do kabinetu. Je to vždycky individuální. Poté se na další hodinu zase vracím k žákovi, u kterého mám být. Občas tu zůstávám odpoledne a dodělávám si nějaké věci, ale zatím se to dá zvládnout.“*

ROZHOVOR č. 3

Tento rozhovor jsem uskutečnila na Střední škole polytechnické v Českých Budějovicích. Na této škole jsem již druhým rokem zaměstnaná jako asistent pedagoga, u tohoto chlapce však asistenci nevykonávám, pouze v případě nepřítomnosti kolegyně. Tato škola nabízí celou řadu učňovských oborů z oblasti stavebnictví, mimo to však také nabízí maturitní obor Finanční služby. Tento čtyřletý obor je zaměřen na práci

v bankách, na poštách či v jiné oblasti finančních služeb a je tedy pro děti na vozíku ideální.

Rozhovoru se účastnil chlapec s DMO, jeho matka, třídní učitel a asistent pedagoga. Chlapci je 17 let a navštěvuje druhý ročník. Doma mu s přípravou do školy pomáhá matka a otec. Zároveň má mladšího bratra a v rodinném domě s nimi bydlí i prarodiče, kteří rodičům občas s výchovou synů pomáhají.

Rozhovor č. 3 – respondent 3

Jsi z Českých Budějovic? Jak se dostáváš do školy?

„Jsem tady z Budějovic, bydlím s rodiči v okrajové části. Do školy jezdím s maminkou autem, ale maminko toho má moc v práci, tak mi rodiči koupili elektrický vozík a jezdím sám do školy. Jsem pánem svého času, je to super. Líbí se mi ta samostatnost.“

Proč jsi si vybral zrovna tuto střední školu? Byla možnost si vybírat?

„Nebylo moc kam jít. Na gympl jsem nechtěl, ani mě to nelákalo zkusit, tak jsem šel sem. A Jedličkárna v Praze je zase moc daleko, takovou samostatnost zase nechci. Maminka o téhle škole věděla, protože sem z práce dávala autistické studenty, tak jsme se sem šli kouknout a nakonec jsem nastoupil.“

Kam jsi chodil na základní školu? Můžeš nějak porovnat, co je lepší?

„Já chodil do první třídy do Arpidy, ale pak jsem šel na Baarovku. Maminka už tenkrát pracovala ve Štítného a tak věděla, že děti chodí i do normální školy, tak jsme to zkusili“. Baarovka byla fajn, i když jsou tam některé předměty hodně těžké, např. chemie a biologie. Ale tady je to fajn, líbí se mi to tu a jsou tu i fajn lidi. Je tu sranda. Dokonce se občas domluvíme a po škole někam jdeme.“

Měl jsi asistenta pedagoga již na základní škole?

„Měl jsem je v Baarovce od začátku, akorát se mi hodně střídali, dokonce po půl roce. To nebylo moc fajn, dlouho jsem si vždycky zvykal na nového a on pak zase odešel. Tady je to fajn, paní asistentka je moc hodná, i když je přísná. Stará se, abych vždycky všechno měl.“

Domníváš se, že je tvoje současná škola dobře vybavena? Nemáš s něčím problém, je někde nějaká překážka?

„Já myslím, že je všechno v pohodě. Všude projedu, i na toaletě se dokážu otočit, to je fajn. Asi jediné, co je trochu problém, jsou dveře do školy. Otevírají se ven na

nájezdovou plošinu, takže si je sám neotevřu. Ale už je to dobré, paní vrátná už ví, kdy tak do školy přicházím a chodí mi otevřít. Občas mi otevřou i kolemjdoucí spolužáci, dokonce i holky. Občas mám problém i po cestě do školy, když se na místo, kde sjezdím z chodníku, postaví třeba auto, to se pak musím otočit a kus se vrátit. Ale s tím se nedá nic dělat.“

Učivo střední školy je jiné, než to ze základní školy. Zvládáš středoškolskou látku? Je nějaký předmět velmi obtížný?

„Nevím, něčeho je víc, něčeho ne. Už letos nemáme třeba fyziku, chemii a přírodopis, ale zase máme třeba ekonomiku, účetnictví. To mě třeba baví, taky mě baví písemná komunikace, rád dělám všechny možné dopisy, ale tabulky už mě tak nebaví a moc mi nejdu. Hlavně mi moc nejde matika, ale to je asi i tou látkou, co teď probíráme. Bereme různé řezy roviny, odchylky (stereometrie). Moc mi to nejde, ale je fakt, že se učím jen na prověrky. Paní asistentka říká, že bych se měl učit průběžně. Asi na tom něco bude. Jinak když se normálně počítá, tak se to dá naučit.“

Víš, co jsou podpůrná opatření, kam patří i IVP? Měl jsi možnost si IVP před jeho podepsáním maminkou přečíst?

„Podpůrná opatření jsem slyšel od maminky, to jsou ty pomůcky co mi škola dá. IVP jsem si procházel s maminkou, vždycky se mnou tyhle věci projde. Víím, že je tam napsáno něco o ústním zkoušení místo písemek, že můžu slohovky psát na počítači, nemusím psát diktáty atd. Ale myslím, že se to všechno řeší vždycky v té hodině, asistentka to řeší s vyučujícím a domlouvají se individuálně. Třeba velké písemky z matematiky mám rozdělené na dvě hodiny – jednu hodinu napíši půlku a další hodinu poté druhou. Celý test bych najednou nestihl.“

Je něco co bys změnil, vylepšil?

„Já myslím, že je všechno tak, jak má být. Moc se mi tu ve škole líbí.“

Rozhovor č. 3 – matka respondenta 3

Při výběru střední školy v hlavním vzdělávacím proudu jste měli možnost výběru? Nebo jste již věděli, na kterou školu Vaše dítě nastoupí?

„Při výběru školy jsme byli odkázáni sami na sebe, zjišťovali jsme si informace a ochotu škol. V Č.B. jsou bezbariérová gymnázia a SŠ polytechnická, takže volba byla více než jasná. Soukromá škola E. Destinové by byla ochotná mého syna přijmout, ale protože je soukromá, obtížně by získala prostředky na zřízení výtahu.“

Myslíte si, že se Váš syn začlenil do kolektivu bez obtíží?

„Myslím, si ano. Velmi pozitivně k tomu přispěl, podle mého, adaptační kurz, na který odjela celá třída hned druhý den po nástupu do prvního ročníku střední školy. Dokonce jsme na tento kurz poskytli náš náhradní vozík a studenti si tak zkoušeli celý den fungovat jen na tom vozíku. Myslím, že to některým dětem rozšířilo obzory v této problematice.“

Jaká je podle Vašeho názoru prostorová vybavenost školy? Myslíte si, že zázemí pro Vašeho syna je v této škole dostačující?

„Prostorová vybavenost se mi zdá dostačující a zázemí je vynikající. Asistentky se velmi snaží poskytnout vše potřebné.“

Vnímáte rozdíl mezi náročností učiva na základní a střední škole ve vztahu k postižení Vašeho syna?

„Myslím si, že náročnost učiva je odpovídající učivu střední školy, pozitivně hodnotím přístup vyučujících. Momentálně je nejnáročnější učivo v matematice, ale do jisté míry obtížnost vyplývá ze záklani diagnostiky DMO. Tím mám na mysli špatnou úroveň grafomotoriky, nulovou prostorovou představivost, rychlou unavitelnost, nízkou úroveň zrakové percepce atd. Syn potřebuje delší čas na zažití nového učiva, také mi přijde, že jsou málo využívány názorné pomůcky a když k tomu přidám výukové metody a postupy paní učitelky a momentálně probíranou látku, je matematika skutečně problém.“

Vyhovuje vám nastavení IVP a spolupráce s asistentem pedagoga? Jsou nějaké podpůrné opatření o kterých si myslíte, že by byl pro vašeho syna vhodné?

„V IVP je pouze zohledněno navýšení času a vypracování písemných prací, tolerance unavitelnosti a horší grafomotoriky. Spíše se zohledňuje celkový přístup, než konkrétní doporučení. Spolupráce s asistentkou pedagoga je výborná, o všechno se pečlivě stará.“

Syn má vždy vše zapsané a asistentka vždy hlídá, aby měl zapsané i všechny termíny písemek i případného zkoušení. “

„S podpůrnými opatřeními vám asi nyní neodpovím, zatím jsem na „čekací listině“ příslušného SPC, takže uvidíme, co nám řeknou. “

Vzhledem k tomu, že je Váš syn již na střední škole, máte pocit, že v rámci integrace dětí s DMO na běžných školách je vše tak, jak má být? Je něco, co vám chybí nebo nevyhovuje?

„My máme s integrací velmi dobré zkušenosti, neboť jsme měli vždy štěstí na fajn lidi – jak kantory, tak na spolužáky. “

„Někdy mám pocit, že lidi berou mého syna jen jako toho, kdo sedí, ale zapominají na to, že se k DMO vážou i jiné problémy – např. jeho pomalost, rychle nastupující únava, výkyvy v pracovním tempu. Bylo mi hodně líto, když jsem musela podepisovat papír, že souhlasím, že bude moct domů chodit sám, když jeho vrstevníci to dělají automaticky. Je mi líto, že je vyčleněný z výletů, lyžařského kurzu – není mu to ani nabídnuto. Jsem si vědomá, že je to komplikované, ale mylím, že by to šlo zařídit.

Určitě bych vyzdvihla práci asistentů, bez kterých by inkluze nebyla vůbec možná.

Rozhovor č. 3 – třídní učitel (TU); asistent pedagoga (AP)

Měla jste možnost vyjádřit se k integraci chlapce s DMO do Vaší třídy?

TU: *„Ne, to jsem bohužel neměla. Prostě jsem se stala třídní ročnicku, kde jsou integrováni tři jedinci se zdravotním postižením. Dvě dívky a právě jeden chlapec s DMO. “*

Kdy jste se dozvěděla, že budete mít ve své třídě tyto studenty?

TU: *„Bylo mi to oznámeno na konci školního roku, myslím někdy ke konci června. Ale vůbec jsem nevěděla, jestli budou mít tito studenti ve třídě asistenta a zda každý jednoho nebo, zda bude asistent pouze jeden. Počet asistentů jsem zjistila až v přípravném týdnu v srpnu, kdy jsem s nimi seznámila na velké pedagogické radě. “*

AP: *„Nastoupila jsem v průběhu školního roku, takže chvílku trvalo než jsme si s chlapcem na sebe zvykli. Ale nyní spolu pracujeme již rok a půl a myslím, že je vše tak jak má být.*

Měla jste nějakou zkušenost s jedinci s DMO?

TU: „Ano, měla jsem před několika lety ve třídě dívku na vozíku. Nebyla jsem ovšem třídní, učila jsem ji český jazyk. Nejsem si jistá, zda měla diagnózu DMO, ale myslím, že ano.“

AP: „S jedincim s DMO jsem předtím nikdy nepracovala, ale dříve jsem byla zaměstnána v Charitě a tam jsem s postiženými jedinci pracovala.“

Měla jste možnost se setkat s pracovníci z SPC?

TU: „Ne to jsem neměla, potkala jsem až letos (2016), kdy se byli podívat na to, jak to ti tři studenti zvládají. Ale paní mi připadaly velmi milé a otevřené všem názorům.“

AP: „Možnost jsem měla, bohužel jsem před jejich návštěvou omarodila a z důvodu jejich pracovní vytíženosti jsme se již nesetkaly.“

Vyhovuje Vám vzájemná spolupráce (mezi asistentem pedagoga a třídním učitelem)?

TU: „Vyhovuje, já vlastně nemusím nic moc řešit. Hodně toho dělá asistent.“

AP: „Vyhovuje, paní učitelka mi vždy předem dá vědět, co je zapotřebí, např. nakopírovat a připravit a je s ní velmi dobrá domluva, v souvislosti s individuálním přístupem ke zkoušení (ústnímu i písemnému) chlapce s DMO.“

Je něco, co byste nyní po dvou letech, v této třídě změnila?

TU: „Asi počet integrovaných dětí. Když vezmu v potaz třídu, kde je šestnáct „zdravých“ dětí a k tomu tři vozíčkáři a dvě asistentky, je to hodně členité, ze začátku bylo obtížné si zvyknout.“

AP: „Asi bych nic neměnila, myslím si, že vše je nastavené a funguje to dobře.“

ROZHOVOR č. 4

Poslední rozhovor, který jsem v rámci výzkumné části mé práce uskutečnila, se týkal chlapce v mateřské škole. Rodina chlapce v období rozhovoru procházela určitou rodinnou krizí, ale matka chlapce i přesto souhlasila s uskutečněním rozhovoru. Ovšem za podmínky, že nebude zpovídan chlapec, aby se zbytečně nevystavoval zátěži a také jsme se maminkou domluvily na typu otázek, které budu v rozhovoru používat.

Chlapci je sedm let a žije s rodiči v blízkosti školky. Matka je v současné době na mateřské dovolené s chlapcovým sourozencem.

Rozhovor č. 4 – matka respondenta 4

Jaká je diagnóza Vašeho syna?

„U syna byla diagnostikována DMO – levostranná hemiparetická forma, bohužel se u něho projevila i oční vada. Už nosí brýle, na které si zvykl a už mu ani nevadí.“

Když měl Váš syn nastoupit do MŠ, jak to probíhalo?

„Asi stejně jako u ostatních dětí, snažila jsem se syna na školku připravit, ale i tak se to, hlavně ze začátku, neobešlo bez pláče.“

„Školka nám vyšla maximálně vstříct, občas jsme sem se synem zašli jako na návštěvu, aby si tu mohl hrát s ostatními dětmi a zvykl si na prostředí třídy, na děti i na paní učitelky. Postupem času jsem ze třídy odcházela a nechávala ho tam chvíli samotného, aby věděl že se vždy vrátím.“

„V současné době chodí do školky dvakrát týdně a jednou týdně chodí do Montessori centra. Tam se mu moc líbí a myslím, že je to ku prospěchu.“

Proč jste si vybrali tuto školku? Pomáhalo s výběrem SPC?

„Bydlíme nedaleko školky, často chodíme kolem na procházky a sama školka a její zaměstnanci nám vyšli vstříc při synově nástupu. Nebylo nad čím přemýšlet. SPC nám samozřejmě nabízelo školku v Centru Arpida, kde by měl syn všechny potřebné služby pod jednou střechou, ale jezdit s dvěma malými dětmi každý den přes celé město tam a zase zpátky? Tohle je asi lepší. Se synem cvičím doma několikrát denně a jednou za čas jedeme na do Arpidy na kontrolní cvičení, zatím to tak stačí.“

Vyhovuje Vám současný stav? Změnila byste něco?

„Myslím si, že takhle malé děti berou všechno ještě trochu jinak, syn zapadl do kolektivu dobře, má tu spoustu kamarádů. Z počátku se děti ptaly co mu je, jestli je nemocný, ale teď už to berou jako samozřejmost. Myslím si, že je to dobře jak pro něj, tak i pro ně.“

„Nic bych neměnila, alespoň mě teď nic nenapadá.“

Slyšela jste o podpůrných opatřeních v souvislosti s vyhláškou č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných?

„S paní ředitelkou a paní učitelkou jsme se kvůli tomu sešly, ale zatím asi necháme vše při starém. Jediné, co bychom využili, je asi paní asistentka a tu stejně máme.“

Rozhovor č. 4 – učitelka respondeta 4

Měla jste možnost vyjádřit se k faktu, že chlapec půjde k Vám do třídy?

„Já mám chlapce ve své třídě rok, přetím byl v Hvězdičkách. Ale problém jsem s tím neměla, znala jsem ho ze školky, ale i tady z okolí, bydlí s maminkou kousek od školky, a on znal mě. Myslím, že si rozumíme.“

Mátě nějaké zkušenosti s DMO?

„Žádné předchozí zkušenosti nemám, musela jsem se s chlapčkem naučit pracovat, ale má svoji paní asistentku a jeho postižení není tak výrazné. Nebyl s tím zase takový problém. Občas se rychle unaví, má trošku jiné pracovní tempo, ale už jsme se s tím naučili pracovat. Aspoň myslím.“

Jaké jsou vztahy ve třídě?

„Vztahy ve třídě jsou dobré, myslím jako jinde ve školkových třídách. Občas řešíme, že se chlapci někdo z dětí posmíval, ale to se většinou rychle vyřeší „promluvou do svědomí“ toho posměváčka a vzápětí si zase hrají jako největší kamarádi.“

Je znát skutečnost, že chlapec navštěvuje ještě mimo školky Montessori centrum?

„Jak jsem říkala, já mám chlapčka ve třídě rok, ale myslím si že je to znát, když jsem se o tom bavila s chlapcovou předchozí paní učitelkou. Je víc „samostatný“, dokáže se zamyslet a hledat řešení. Strašně špatně se to vysvětluje, ale určitě tam nějaký posun je.“

Využíváte podpůrná opatření?

„S paní ředitelkou a maminkou jsme o tom společně mluvily, ale zatím necháváme vše při starém.“

Rozhovor č. 4 – ředitelka mateřské školy

Byla Vaše školka připravená (materiálně a personálně) na příchod chlapce s DMO?

„Myslím si, že obtíže nebyly, asi jediné co jsme řešili delší dobu, byla paní asistentka. Hledali jsme někoho pouze na dva dny v týdnu, čemuž odpovídalo i finanční ohodnocení. Zároveň jsme se snažili najít někoho, kdo má nějakou zkušenost s prací ve školce, i když to nebyla podmínka. Nakonec jsme našli.“

Setkala jste se s nějakými připomínkami ze strany pedagogů, v souvislosti s integrací chlapce s DMO?

„Myslím, si že ani ne. I když nevyřčené obavy tu asi byly, ale tím, jak maminku s chlapcem známe (z okolí), tak to bylo všechno v pořádku.“

Vyhovuje Vám spolupráce s SPC?

„Řekla bych, že spolupráce funguje. Málokdy něco potřebujeme.“

Využíváte podpůrná opatření podle vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných?

„Využíváme asistentku a zatím asi ani nic dalšího využívat nebudeme. Víte, on je to i trochu problém, pokud bychom chlapci do třídy pořídili třeba tablet, sesypaly by se kolem něho hned všechny děti a proč to nemají oni, že to taky potřebují atd. No, znáte děti.“

6.6 Analýza sběru dat

Zkoumaný soubor je tvořen čtyřmi jedinci, z nichž jeden navštěvuje dvakrát týdně běžnou mateřskou školu, další dva jedinci navštěvují základní školu v hlavním vzdělávacím proudu a čtvrtý zkoumaný subjekt dochází na běžnou střední školu. Dále jsem se ve výzkumu zabývala názory rodičů těchto chlapců a pedagogických pracovníků. Většinou jsem hovořila se speciálním pedagogem, případně asistenty pedagoga. V případě střední školy jsem místo se speciálním pedagogem uskutečnila rozhovor s třídní učitelkou studenta. Odlišnost respondentů byla také v mateřské škole, kde jsem hovořila s matkou dítěte, s jeho paní učitelkou a s ředitelkou školky.

Pro jednotlivé respondenty jsem měla vždy sestavené individuální rozhovory v závislosti na jejich stupni vzdělávání. Stejně otázky jsem použila pouze v případě základní školy, důvodem bylo i lepší srovnání možností vzdělávání chlapců s DMO na ZŠ. Informace, které mi při těchto rozhovorech respondenti poskytlí, jsem si rozdělila do jednotlivých bodů.

- Rodiče
- Nezletilí respondenti
- Pedagogičtí pracovníci

6.6.1 Nezletilí respondenti

V rozhovorech s žáky a jedním studentem jsem se soustředila na jejich pocit a spokojenost ve vzdělávacích institucích. Snažila jsem se zjistit, jaký je jejich názor na školu, kterou navštěvují a na to, jakým způsobem k nim jejich pedagogové a kamarádi přistupují. Téměř všichni repondenti které jsem zpovídala, navštěvují své současné školy od počátku své školní docházky, kromě chlapce ze ZŠ J.Š. Baara, i když jeho docházka na tuto školu již trvá tři roky. Ve škole jsou spokojeni, vybavenost školy jim vyhovuje a až na jednoho chlapce si všichni dotazovaní rozumí se svými spolužáky.

6.6.2 Rodiče

Jedním z hlavních bodů rozhovorů s rodiči bylo zjistit důvody volby školy a jejich zkušenosti s těmito zařízeními, případně zda se setkali s nějakými obtížemi, které by tyto možnosti nesly. Všichni z dotazovaných rodičů pečlivě vybírali školu, na

kteřou své dítě umístit a jak jsem zjistila, většina jich vybírala školu samostatně, bez asistence SPC. Velkou roli zde hrál i druh a stupeň postižení, který je nejčastěji limitující v případě přístupu do školy.

Rodiče, kterých jsem se dotazovala, neinformovali ostatní rodiče o tom, že s jejich dětmi bude do třídy chodit postižené dítě. Vypořádání si rolí v kolektivu tak bylo necháno na dětech samotných, a v téměř ve všech případech dopadlo dobře.

Školy se snažily svým žákům a jejich potřebám vyjít vstříc dle svých možností, což oceňovali rodiče i děti samotné. Vztahy k pedagogickému sboru byly u všech repondentů velmi pozitivní a tento vztah byl namířen i opačným směrem.

V některých případech by si rodiče přáli, aby jejich dítě dostalo komplexnější péči v rámci integrace, jako např. mít možnost účastnit se kurzů a výletů, zlepšit vztahy v kolektivu třídy atd. Také jsem se setkala s názorem na neúměrně vysoké požadavky na žáka ze strany pedagogů.

6.6.3 Pedagogičtí pracovníci

Tyto rozhovory jsem uskutečnila s pedagogickými pracovníky, tedy asistenty pedagoga, speciálním pedagogem školy či třídním učitelem. Všichni respondenti se k integraci tělesně postižených žáků vyjadřovali kladně. Zazněly i obavy, které se u respondentů vyskytly na začátku, kdy získali informace o tom, že právě oni budou mít ve třídě integrované žáky. I přes počáteční rozpaky však jejich další hodnocení integrace vyznívá pozitivně.

V případě různých obtíží, které se naskytly, se vždy vše rychle vyřešilo a ve většině případů šlo o klamnou informaci ostatních spolužáků integrovaných dětí. Odlišnosti v názorech se vyskytly nejčastěji v jejich osobním pohledu na proces integrace.

Zamítavý postoj byl např. u vyučujících na střední škole, kde jsou v jedné třídě integrováni tři žáci, kteří potřebují každý svého asistenta. To tedy znamená, že ve třídě jsou dohromady tři pedagogičtí pracovníci. Toto převážně z počátku působilo rušivým dojmem. Hlavně jedna z asistentek je přidělena ke dvěma dívkám a musí s nimi v průběhu hodin komunikovat.

Také postoj vyučujících na základní škole, kde jsem uskutečnila první rozhovor, byl zajímavý. Pedagogům nevadil chlapec s DMO, ale nebyla jim příjemná přítomnost asistenta pedagoga v jejich hodinách, zejména starším pedagogům. Nikdo z učitelského sboru se mnou mluvit nechtěl, takže takto informace je pouze zprostředkovaná díky etopedce a asistentce pedagoga.

7 Diskuze

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zmapování možností a postupů při vzdělávání žáků s dětskou mozkovou obrnou v hlavním vzdělávacím proudu v rámci města České Budějovice. Při vypracování výzkumné části jsem pracovala i s názory a postoji jednotlivých respondentů. Výzkumná otázka, pomocí které jsem se snažila dosáhnout cíle byla „*Jaké jsou rozhovující faktory, jež vedou k úspěšné integraci žáků s dětskou mozkovou obrnou.*“

Během mého výzkumu jsem dospěla k určitému názoru. Pokud má být integrace dětí s DMO úspěšná, je zapotřebí provázanosti a komunikace mezi jednotlivými složkami. Tím mám na mysli rodiče, školu, dítě a SPC.

V průběhu polostrukturovaných rozhovorů jsem si ověřila skutečnost, že vhodnou školu pro své dítě vybírají převážně rodiče a to z poměrně omezeného počtu škol. Domnívám se však, že toto omezení se týká především škol středních, základní školy a zejména ty větší, jsou v Českých Budějovicích vybaveny poměrně kvalitně.

Jak uvádí anglická studie z roku 2012, rodiče dětí s DMO, které jsou ve školním věku, často zažívají zvýšený stres, jsou v časové tísní, a zároveň se potýkají s finanční a psychologickou zátěží. Tento závěr se týkal až 45% dotazovaných rodičů, kdy výzkumný vzorek tvořilo 95 rodin dětí s DMO. Je však na samotném rodiči, jaký zaujme postoj ke svému dítěti a také k jeho vzdělávání v dané škole a tento postoj se poté samozřejmě zrcadlí v práci a v celkové osobnosti dítěte. (Shevell, 2012)

Další velmi významnou roli hraje asistent pedagoga. Tento pedagogický pracovník je mnohdy tím, kdo by měl dokázat bezprostředně reagovat na potřeby a možnosti dítěte s DMO v souvislosti s aktuální probíranou látkou. Jak uvádí Rosenbaum, nenajdeme dva jedince s naprosto stejnou diagnózou a shodnými projevy. Asistenti pedagoga by si tak měli umět poradit a dokázat přizpůsobit probírané učivo co nejvíce schopnostem dítěte s DMO. I přesto, že je asistent pedagoga jakousi prodlouženou rukou vyučujícího, většinou je tato práce pouze v jeho režii. Zároveň jsem se v rozhovorech s respondenty dozvěděla, že se s asistenty setkali až ve škole, či již v probíhající výuce. Domnívám se, že takovéto seznámení není nejvhodněji zvolené. Samozřejmě záleží na nejrůznějších okolnostech, ale v mém případě (asistentky pedagoga) se osvědčilo, že jsem se s dětmi seznámila ještě před nástupem do školy a to na neutrální půdě. Z mého pohledu bylo

pozitivní, že odpadla nervozita žáků z nové asistentky a zmenšil se tak strach před vstupem do neznámého. Je nutné zmínit, že tento krok mi pomohlo učinit SPC, které se na zprostředkování našeho setkání podílelo. Setkala jsem se jak s dětmi, tak s jejich rodiči a mohla jsem odpovídat na jejich dotazy ohledně mých zkušeností a také ohledně mé práce asistenta.

V neposlední řadě z mého výzkumu vyplynulo, že jedním z faktorů je i forma DMO, která je u dítěte diagnostikována. Stavební úpravy a odstranění nejrůznějších překážek budou pro školu mnohem snazší a mnohem méně finančně náročné v případě integrace dítěte s hemiparézou, než dítěte s kvadruparézou.

I přes pozitivní a vstřícný přístup všech respondentů jsem se setkala s „nevolí“ zveřejňovat určité informace, či se k dané otázce vyjadřovat. Směla jsem tak nahlédnout do dokumentace žáků, např. IVP, či zda má aktuální pedagogicko-psychologické vyšetření podle vyhlášky č. 27/2016 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Ovšem na přání rodičů a převážně ped. pracovníků, s nimiž jsem mělo možnost hovořit, jsem nemohla takto získané informace zpracovat.

Zároveň jsem v souvislosti s již zmíněnou vyhláškou dospěla k závěru, že i přes fakt, že tato vyhláška je již účinná od září 2016, většina dětí z výzkumného vzorku neměla ještě příslušnou rediagnostiku. Pouze jeden z respondentů měl dané vyšetření, které jemu a zároveň i škole umožňovalo čerpání podpůrných opatření dle aktuální legislativy. Tento jediný žák mne přivedl na myšlenku, že využívání PO, tedy faktorů ovlivňující integraci dětí s DMO, které podporují vzdělávání ze strany státu či školy, je v současné době nedostatečné.

8 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala problematikou vzdělávání dětí a žáků s DMO v rámci města Č. Budějovice. Snažila jsem se získat informace k dané problematice z mnoha pohledů a vzhledem k mé profesi se oprostit od subjektivního názoru na danou problematiku.

Nejprve jsem se snažila zhodnotit možnosti vzdělávání v teoretické části práce, kde jsem pracovala s různými zdroji a také se současnou legislativou. V rámci výzkumné části jsem se poté získané teoretické poznatky snažila porovnat s názory jednotlivých respondentů na danou problematiku.

Je velmi důležité mít na paměti, že každé z dotazovaných dětí/ žáků je individuální bytostí a stejně tak musí být individuální přístup k možnostem vzdělávání těchto jedinců.

Závěrem bych ráda uvedla, že podle mého názoru by se měli učitelé více zapojovat do vzdělávání dětí s DMO. V daném výzkumu jsem nabyla dojmu, že veškerá komunikace mezi školou a rodinou integrovaného dítěte závisí na asistentovi pedagoga. Snad ve všech případech má dítě zavedený jakýsi notýsek, který slouží k zaznamenávání úkolů, ale také k psaní vzkazů a sdělování nejrůznějších organizačních záležitostí rodičům.

Také se domnívám, že by bylo zapotřebí zlepšit „systém práce“ SPC. V současné době jsou v SPC při Centru Arpida zaměstnané dvě speciální pedagožky a jedna psychologka, tyto tři zaměstnanci mají na starosti celý Jihočeský kraj a není tak v jejich silách vyhovět požadavkům škol a školských zařízeních v souvislosti s novou legislativou.

Seznam použité literatury:

1. Cerebral Palsy Alliance., 2013. *Early School Years Fact Pack. A Guide for School Staff* [online]. Brookvale: Cerebral Palsy Alliance[cit. 2017-02-16]. Dostupnéz:https://www.cerebralpalsy.org.au/wp-content/uploads/2013/04/early_school_years_fact_pack.pdf.
2. FRANCOVÁ, M. 2013. *Zahájení školní docházky*. Praha: Grada. 176 s. ISBN 978-80-247-4463-6.
3. FREEMAN, M. et al. 2016. *Cerebral Palsy: A complete Guide for Caregiving*. 2. Issue. Baltimore: A Johns Hopkins Press Health Book. 512 p. ISBN 10:0801883555.
4. HÁJKOVÁ, V., STRNAOVÁ, I. 2010. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Portál. 224 s. ISBN 978-80-247-3070-7.
5. CHMELOVÁ, I. 2005. Bobath koncept a DMO. In: KRAUS, J. et al., *Dětská mozková obrna*. Praha: Grada. s. 193-206. ISBN 80-247-1018-8.
6. JANKOVSKÝ, J. 2006. *Ucelá rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. 2. vydání. Praha: Triton. 196 s. ISBN 80-7254-730-5.
7. KOMÁREK, V., ZUMROVÁ, A. et al., 2008. *Dětská neurologie, vybrané kapitoly*. 2. vydání. Praha: Galén. 195 s. ISBN 978-80-7262-492-8.
8. KRAUS, J. et al., 2005. *Dětská mozková obrna*. Praha: Grada. 344 s. ISBN 80-247-1018-8.
9. KUBOVÁ, L. 1995. *Speciálně pedagogická centra*. Praha: Septima. 104 s. ISBN 0-85801-42-6.
10. KUDLÁČEK, M., 2012. *Svět dětské mozkové obrny: nahlížení vlastního postižení v průběhu socializace*. Praha: Portál. 192 s. ISBN 978-80-262-0178-6.
11. LANG, G. BERBERICHOVÁ, CH. 1998. *Každé dítě potřebuje speciální přístup: vytváření integrovaných a inkluzivních tříd*. Praha: Portál. 145 s. ISBN 80-7178-144-4.
12. MAJNEMER, A. et al., 2008. Participation an enjoyment of leisure activities in school aged children with cerebral palsy. In: *Developmental Medicene & Child Nerulogy*, vol. 50 i. 10, 751 – 758, DOI: 10.1111/j.1469-8749.2008.03068.x.

13. MATĚJČEK, Z. 2001. *Psychologie nemocných a zdravotně postižených*. 3. vydání. Jinočany: H and H. 146 s. ISBN 80-8622-92-7.
14. MERTIN, V. 1995. *Individuální vzdělávací plán*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-033-4.
15. MICHALÍK, J. 2002. *Škola pro všechny, aneb, integrace je když—*. Vsetín: ZŠ Integra. 56 s. ISBN 80-2389-885-X.
16. MÜLLER, O. et al. 2001. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. Olomouc: VUP. 289 s. ISBN80-244-0231-9.
17. ORTH, H., 2012. *Dítě ve Vojtově terapii: příručka pro praxi*. 2. vydání. České Budějovice: Kopp. 216 s. ISBN 978-80-7232-431-6.
18. PTÁČEK, R., BARTŮNĚK, P. 2011. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada. 528 s. ISBN 978-80-247-3976-2.
19. RENOTIEROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. et al. 2003. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého. 290 s. ISBN 80-244-0646-2.
20. ROSENBAUM, P. 2003. *Cerebral palsy: what parents and doctors want to know*. London: British Medical Journal. 970 p. DOI 10.1136/bmj.326.7396.970
21. SHEVELL. M., LAW. M., PAULIN. C. MAJNEMER. A, 2012. Indicators of distress in families of children with cerebral palsy. In: *Disability and Rehabilitation*. Milton: Taylor & Francis Group., p 1202 – 1207. DOI: 10.3109/09638288.2011.638035.
22. SLOWÍK, J. 2016. *Speciální pedagogika*. 2. vydání. Praha: Grada. 168 s. ISBN 978-80-271-0095-8.
23. VÍTKOVÁ, M., 2006. *Somatopedické aspekty*. 2. vydání. Brno: Paio. 302 s. ISBN 80-7315-134-0.
24. VÍTOVÁ, M. 2004. *Integrativní speciální pedagogika*. 2. vydání. Brno: Paido. 463s. ISBN 80-7315-071-9.
25. VOJTA, V., ANNGERT, P., 2010. *Vojtův princip*. Praha: Grada. 180s. ISBN 978-80-247-2710-3
26. ZELINKOVÁ, O. 2007. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál. 207. ISBN 978-80-7367-326-0.
27. ZIKL, P. 2011. *Děti s kombinovaným a tělesným postižením ve škole*. Praha: Grada. 112s. ISBN 978-80247-3856-7.

28. ZOUNKOVÁ, I., TICHÝ, M., KRAUS, J., 2005. Selektivní zadní rhizotomie. In: KRAUS, J. et al., *Dětská mozková obrna*. Praha: Grada. s. 181-192. ISBN 80-247-1018-8.
29. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů č. 230/2016 Sb., 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190, s. 10262–10324. ISSN 1211-1244.
30. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190, s.10333-10365. ISSN 1211-1244.
31. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů č. 206/2009 Sb., 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 61, s 2902-2916. ISSN 1211-1244.
32. Zákon č. 29/1984 Sb., Federální shromáždění o soustavě základních a středních škol, 1984. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1984-29>.
33. Vyhláška č. 73/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů č. 147/ 2011 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, 2005. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 20, s. 503 – 508. ISSN 1211-1244.
34. Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, 2016. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 74, s. 3154-3168. ISSN 1211-1244.

Přílohy

Příloha 1

Polostrukturovaný rozhovor

1) Respondent – základní škola:

- Jak se dostáváš do školy, vozí tě rodiče autem nebo jezdíš autobusem?
- Proč jsi si vybral tuto školu, měli jste možnost vybírat mezi různými školami?
- Nastoupil jsi na tuto školu již od první třídy? Máš tu kamarády?
- Dostáváte hodně úkolů? Je pro tebe nějaký předmět ten nejtěžší? Máš možnost využívat nějaké pomůcky?
- Máš svůj IVP, který je podpůrným opatřením? K PO patří i asistent pedagoga, který ti může pomáhat při výuce, rozumíš si se svým asistentem?
- Je něco co bys změnil, vylepšil?

2) Rodiče respondenta – základní škola

- Jaká je diagnóza Vašeho syna?
- Při výběru školy v hlavním vzdělávacím proudu jste měli možnost výběru? Nebo jste již věděli na kterou školu Vaše dítě nastoupí?
- Co říkáte na synovu třídu a její kolektiv?
- Co Vás vedlo k výběru běžné školy? Neuvažovali jste o speciální škole?
- Chodíte na tuto školu od 1. třídy?
- Jaká je prostorová vybavenost školy? Jste spokojeni se zázemím a bezbariérovostí vaší základní školy?
- Vyhovují vám podpůrná opatření - IVP, asistent pedagoga? Můžete se vyjádřit ke spolupráci s pedagogickým sborem?
- Máte pocit, že v rámci integrace dětí s DMO na běžných školách je vše tak, jak má být? Je něco co vám chybí? Je něco co byste změnili, vylepšili?

3) Speciální pedagog; asistent pedagoga – základní škola

- Kdy jste se o chlapcově nástupu na Vaší školu dozvěděli? Měla škola dostatek času na přípravu podmínek?

- Má tato škola, případně Vy osobně, zkušenosti s prací se žáky s DMO?
- Kolik máte na Vaší základní škole žáků s DMO? Máte i jiné žáky se zdravotním postižením?
- Jak se daří respondentovi ve škole? Používáte při jeho výuce nějaké speciálně didaktické pomůcky, učebnice, přístupy?
- Má každý žák s SVP na Vaší škole svého asistenta, nebo využíváte sdílení asistentů? Jste s jejich prací spokojeni? Myslíte si, že vzdělání asistenta pedagoga je dostačující?
- Vaše škola byla první ze škol, která se stala bezbariérovou a umožnila tak základní vzdělání celé řadě žáků, kteří by jinak na Vaši školu chodit nemohly. Můžete nějak zhodnotit začátky a dnešní situaci?

4) Respondet – střední škola

- Jsi z Českých Budějovic? Jak se dostáváš do školy?
- Proč jsi si vybral zrovna tuhle školu? Byla možnost si vybírat?
- Kam jsi chodil na základní školu? Můžeš nějak porovnat, co je lepší?
- Měl jsi asistentku pedagoga už na základní škole?
- Domníváš se, že je tvoje současná škola dobře vybavena? Nemáš s ničím problém, je někde nějaká překážka?
- Učivo střední školy je jiné, než to ze základní školy. Zvládáš středoškolskou látku? Je nějaký předmět velmi obtížný?
- Víš, co jsou podpůrná opatření, kam patří i IVP? Měl jsi možnost si IVP před jeho podepsáním maminkou přečíst?
- Je něco, co bys vylepšil, změnil?

5) Rodiče respondenta – střední škola

- Při výběru střední školy v hlavním vzdělávacím proudu jste měli možnost výběru? Nebo jste již věděli, na kterou školu vaše dítě nastoupí?
- Myslíte si, že se Váš syn začlenil do kolektivu bez obtíží?
- Jaká je podle Vašeho názoru prostorová vybavenost školy? Myslíte si, že zázemí pro vašeho syna je v této škole dostačující?
- Vnímáte rozdíl mezi náročností učiva na základní a střední škole ve vztahu k postižení Vašeho syna?

- Vyhovuje Vám nastavení IVP a spolupráce s asistentem pedagoga? Jsou nějaké podpůrné opatření, o kterých si myslíte, že by byly pro Vašeho syna vhodné?
- Vzhledem k tomu, že je Váš syn již na střední škole, máte pocit, že v rámci integrace dětí s DMO na běžných školách je vše tak, jak má být? Je něco co vám chybí nebo nevyhovuje?

6) Třídní učitelka; asistent pedagoga – střední škola

- Měla jste možnost vyjádřit se k integraci chlapce s DMO do Vaší třídy?
- Kdy jste se dozvěděla, že budete mít ve své třídě tyto studenty?
- Měla jste nějakou zkušenost s jedinci s DMO?
- Měla jste možnost se setkat s pracovníci z SPC?
- Vyhovuje Vám vzájemná spolupráce (mezi asistentem pedagoga a třídním učitelem)?
- Je něco, co byste nyní po dvou letech v této třídě změnila?

7) Rodiče respondeta – mateřská škola

- Jaká je diagnóza Vašeho syna?
- Když měl Váš syn nastoupit do MŠ, jak to probíhalo?
- Proč jste si vybrali tuto školku? Pomáhalo s výběrem SPC?
- Vyhovuje Vám současný stav? Změnila byste něco?
- Slyšela jste o podpůrných opatřeních v souvislosti s vyhláškou č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných?

8) Učitelka respondenta – mateřská škola

- Měla jste možnost vyjádřit se k faktu, že chlapec půjde k Vám o třídy?
- Máte nějaké zkušenosti s DMO?
- Jaké jsou vztahy ve třídě?
- Je znát skutečnost, že chlapec navštěvuje ještě mimo školy Montessori centrum?
- Využíváte podpůrná opatření?

9) Ředitelka mateřské školy

- Byla vaše školka připravená (materiálně a personálně) na příchod chlapce s DMO?
- Setkala jste se s nějakými připomínkami ze strany pedagogů, v souvislosti s integrací chlapce s DMO?
- Vyhovuje Vám spolupráce s SPC?
- Využíváte podpůrná opatření podle vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných?

Příloha 2

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas týkající se bakalářské práce na téma: „Možnost vzdělávání žáků s DMO v rámci hlavního vzdělávacího proudu v rámci města České Budějovice“.

Žádám Vás o souhlas s poskytováním výzkumného materiálu pro výzkumný projekt ve formě audio nahrávky rozhovoru.

Vzhledem k citlivosti zkoumané problematiky je náležitá pozornost věnována etickým otázkám a zajištění bezpečí informantů. Důraz je kladen na:

- (1) Mlčenlivost výzkumnice ve vztahu k osobním údajům o účastnících výzkumu (s tím, že s výzkumným materiálem budu pracovat výhradně já).**
- (2) Po přepsání rozhovorů dojde k autorizaci textu – budete mít možnost vyjádřit se k uvedeným údajům a upravit je.**
- (3) Jako informant/informantka máte právo kdykoli odstoupit od výzkumné aktivity.**

Děkuji za pozornost věnovanou těmto informacím a žádám Vás tímto o poskytnutí souhlasu s Vaší účastí ve výzkumu.

Nesvadbová Helena

Podpis:

.....

Podle zákona 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů uděluji souhlas s účastí v uvedeném výzkumném projektu a s poskytnutím výzkumného materiálu.

V dne Podpis:

Seznam použitých zkratk

SPC	speciálně pedagogické centrum
ZŠ	základní škola
SVP	speciální vzdělávací potřeby
PO	podpůrná opatření
IVP	individuální vzdělávací plán
DMO	dětská mozková obrna
TU	třídní učitel
AP	asistent pedagoga
SP	speciální pedagog